

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2011

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 6

2011

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER
FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2011

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 6

2011

Jørgen Peter Kjeldsen
Henrik Haaning Nielsen

ornit.dk

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER
FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 6
Titel:	Ynglefugle i Vejlerne 2011
Forfattere:	Jørgen Peter Kjeldsen og Henrik Haaning Nielsen
Institution:	ornit.dk
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dmu.au.dk
Udgivelsesår:	November 2011
Redaktion afsluttet:	November 2011
Redaktør:	Tommy Asferg
Faglig kommentering:	Stefan Pihl
Finansiel støtte:	Aage V. Jensen Naturfond
Bedes citeret:	Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. 2011. Ynglefugle i Vejlerne 2011. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 40 s. - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 6. http://www.dmu.dk/Pub/TR6.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af udvalgte ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1 samt enkelte andre arter i Vejlerne 2011. Overvågningen af ynglefugle var i 2011 koncentreret om plettet rørvagtel, trane og sortterne. Der blev registreret 13 territorier af plettet rørvagtel, hvilket er det største antal siden 2007. Seks par traner er flere end hidtil registreret i Vejlerne. Bestanden af sortterne blev opgjort til 26-36 par, som samlet fik 11 unger på vingerne.
Emneord:	Vejlerne, ynglefugle, overvågning
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Tegninger/fotos:	ornit.dk
Foto forside:	Klyde. Fotograf: Henrik Haaning Nielsen
ISBN:	978-87-92825-18-6
ISSN (elektronisk):	2244-999X
Sideantal:	40
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://www.dmu.dk/Pub/TR6.pdf

Indhold

Sammenfatning	5
1 Indledning	6
1.1 Baggrund og formål	6
2 Undersøgelsesområde	7
3 Metoder og materiale	8
3.1 Engfugle	8
3.2 Sortterne	8
3.3 Øvrige kortlægninger	8
3.4 Fysiske forhold	9
3.5 Driftsforhold	9
4 Resultater og konklusioner	10
4.1 Fysiske forhold	10
4.2 Ynglefugle	19
4.3 Bestandstal for udvalgte arter i Vejlerne 2001-2011	36
5 Litteratur	38

[Tom side]

Sammenfatning

Aage V. Jensen Naturfond og Danmarks Miljøundersøgelser (fra 1. juli 2011 Institut for Bioscience, Aarhus Universitet) indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af ynglefugle i Vejlerne, Harboøre og Agger Tanger samt trækfugle i Vejlerne. Konsulentfirmaet ornit.dk fik til opgave at gennemføre den praktiske del af overvågningen. Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af ynglefugle i Vejlerne i 2011.

Formålet med ynglefugleovervågningen i Vejlerne er at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle. Denne overvågning sigter i første række på at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Metoderne til overvågningen er fastlagt i tekniske anvisninger.

NOVANA-overvågningen af ynglefugle var i 2011 koncentreret om bl.a. plettet rørvagtel, trane og sortterne.

Der blev kortlagt i alt 13 territoriehævdende plettet rørvagtel, det største antal siden 2007. De fleste ankom i juli.

Bestanden af trane var på seks stedfaste par kortlagt ved gentagne lejligheder i løbet af ynglesæsonen. Det er den største bestand, som hidtil er registreret i Vejlerne. Parrene var fordelt med et par i Selbjerg Vejle og fem par i Bygholm Nord-rørskoven.

Der blev registreret 26-36 ynglepar af sortterne i en koloni i Kogleakssøen. De fik i alt 11 flyvedygtige unger.

Resultaterne af overvågningen af trækfugle i Vejlerne præsenteres ikke i denne rapport, men resultaterne findes i databaser på Institut for Bioscience.

1 Indledning

1.1 Baggrund og formål

Aage V. Jensen Naturfond og Danmarks Miljøundersøgelser (DMU, fra 1. juli 2011 Institut for Bioscience) indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af fugle på udvalgte lokaliteter i Nordjylland. Der overvåges dels et udvalg af ynglefugle i Vejlerne, og dels gennemføres 10 optællinger af vandfugle i Vejlerne fordelt på alle måneder undtagen juni og juli.

De første år, programmet kørte, optaltes også ynglefugle på Agger og Harboøre Tanger. Denne del af aftalen er siden ophørt.

Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning kan indgå i samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark som præsenteret i Pihl m.fl. (2003).

Ynglende vandfugle i Vejlerne er tidligere blevet overvåget meget grundigt i perioden 1978-2003 af Vejlernes Feltstation. I feltstationens arbejdsprogram indgik årlige kortlægninger af ynglefugle i Vejlerne og de nærmest tilliggende randområder. En samlet bearbejdning af det indsamlede datamateriale er publiceret af Kjeldsen (2008).

I 2005 og 2006 er der yderligere blevet gennemført optællinger af udvalgte arter finansieret af Aage V. Jensen Naturfond (Nielsen 2006a, 2006b), mens der ikke foregik overvågning af fuglene i Vejlerne i 2004.

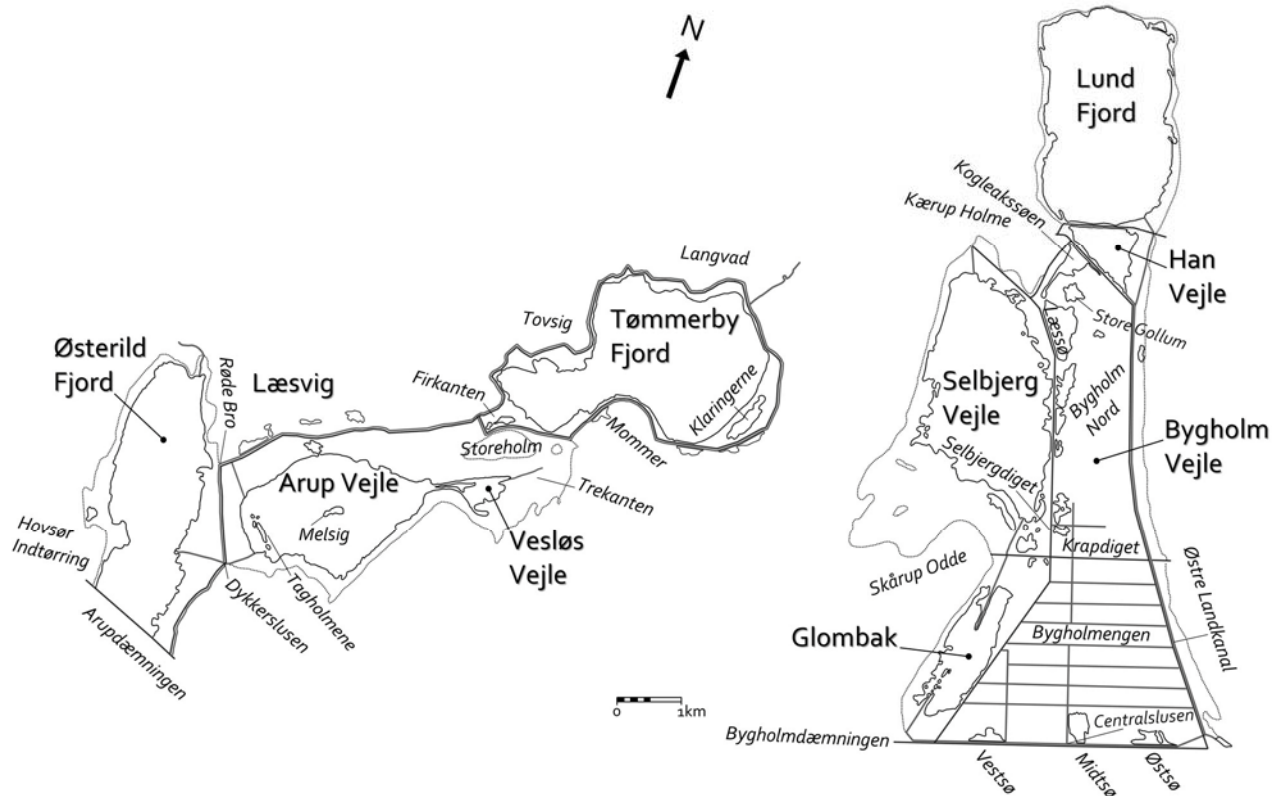
I perioden efter 2003 har Viborg og Nordjyllands Amter sammen overvåget det begrænsede antal arter, som er indgået i de årlige NOVANA-programmer for 2004, 2005 og 2006 (Søgaard m.fl. 2006, 2007). Fra 2007 er denne opgave overflyttet til Naturstyrelsens enhed for Nordjylland placeret i Aalborg (Søgaard & Asferg 2009, Søgaard m.fl. 2009, 2010).

Tak

Aage V. Jensen Naturfond takkes for adgangstilladelser til reservatet og et godt samarbejde i det hele taget. Dette er i praksis sket gennem Mogens B. Andersen og Poul Hald Mortensen. Martin Lund, Carsten Krog Pedersen, Rune Sø Neergaard, Jens Frimer Andersen og Jan Haaning Nielsen takkes for hjælp ved gennemgang af Bygholmengen samt supplerende observationer. Martin Lund takkes for hjælp ved overvågningen af sortternernes ynglesucces. Susanne Bruun, Steen Brølling, Helge Røjle Christensen og Poul Hald Mortensen takkes for supplerende observationer gennem yngletiden.

2 Undersøgelsesområde

Optællingerne af ynglefugle i Vejlerne i 2011 er blevet gennemført i reservatet Vejlerne delt op i Vestlige Vejler, som består af Østerild Fjord, Arup Vejle, Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord, og Østlige Vejler, som omfatter Bygholm Vejle, Glombak, Selbjerg Vejle, Han Vejle og Lund Fjord (Fig. 1). Overvågede arter, der er fundet ynglende i randområderne i umiddelbar tilknytning til reservatet, er medtaget i registreringerne.

Figur 1. Afgrænsning af Vejler-reservatet med de mest anvendte stednavne.

3 Metoder og materiale

Metoderne til overvågning af ynglefugle under NOVANA er beskrevet i en teknisk anvisning (Pihl & Kahlert 2004). Hvor NOVANA-programmet ofte benytter ét eller nogle få besøg på ynglelokaliteten, er der i Vejlerne anvendt et udvidet program, så bestandsopgørelserne er sammenlignelige med tællingerne fra feltstationsperioden 1978-2003.

Data, som er anvendt til opstilling af tidsserier for arterne, stammer dels fra feltstationsperioden (Kjeldsen 2008, DMU's arkiv), fra kortlægninger i 2005-2006 (Nielsen 2006a, 2006b) og fra de seneste års overvågning under NOVANA i forbindelse med samarbejdsaftalen med Aage V. Jensen Naturfond (Kjeldsen & Nielsen 2008, 2009 samt Nielsen & Kjeldsen 2009, 2011).

I det følgende er metoderne beskrevet for de enkelte arter/artsgrupper.

3.1 Engfugle

Bygholmengen blev overvåget ved tre optællinger af ynglefugle i henholdsvis starten af maj, starten af juni og sidst i juni. De territoriehævdende engryler, store kobbersnepper og viber blev kortlagt i maj. Ved gennemgangen først i juni blev der overvejende registreret ungevarslenende engryler rødben og store kobbersnepper, som gav mulighed for at vurdere arternes ynglesucces. Gennemgangen sidst i juni er ikke en del af standard-programmet, men har været gennemført i 2010 og 2011 for om muligt at registrere sent ynglende brushøns. Under denne sene gennemgang er også de endnu yngleaktive engryler registreret.

Engryle er således dækket ved alle tre kortlægninger af Bygholmengen, men kun registreringerne fra maj-kortlægningen samt den første i juni er anvendt i sammentællingen, for at resultatet skal være sammenligneligt med tidligere års tællinger. Ved vurdering af kortlægningerne er par/territorier regnet som nye, hvis de i juni er kortlagt længere end 200 meter fra fugle kortlagt i maj.

Engene rundt om Vesløs-Arup Vejle samt østsiden af Østerild Fjord blev dækket ved fjernkortlægning i maj og ved en gennemgang i juni med henblik på at kortlægge de samme arter som på Bygholmengen (undtagen viber). Ved fjernkortlægning forstås kortlægning, som udføres med teleskop fra enkelte observationspunkter med gode oversigtsforhold.

3.2 Sortterne

Antallet af fugle i ynglekolonien i Kogleakssøen er optalt gentagne gange særligt i starten af yngleperioden. Registreringerne finder især sted, når kolonien overflyves af potentielle prædatorer, og samtlige sortterner letter på én gang. Efterfølgende er ynglesuccesen overvåget ved optælling af flyvefærdige ungfugle.

3.3 Øvrige kortlægninger

Der er ud over kortlægninger af engfugle og sortterne gennemført kortlægninger af en række arter på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1:

Rørdrum er kortlagt ved registrering af territoriehævdende (paukende) hanner. Denne art er dækket gennem få men målrettede kortlægninger i alle rørskovsområder med hovedvægt på april måned og første halvdel af maj på dage og nætter med stille vejr.

Rørhøg er kortlagt ved observationer af territorial adfærd gennem hele ynglesæsonen. Der er ikke foretaget registrering af de enkelte pars ynglesucces.

Plettet rørvagtel er kortlagt ved natlytning af territoriehævdende (piftende) hanner i alle relevante områder gennem hele ynglesæsonen suppleret med indrapporteringer fra lokale ornitologer.

Trane er kortlagt gennem observationer af territorial adfærd hos stationære par igennem hele foråret i potentielle yngleområder, og iagttagelser af ynglesucces er noteret.

Klyde er overvåget gennem fjernkortlægning af kolonier på Bygholmengen og i de Vestlige Vejler i maj.

Dværghmåge er registreret ved kortlægning af yngleaktivitet, og arten er målrettet eftersøgt i områder med hættemågekolonier.

Havterne er overvåget gennem fjernkortlægning af ynglepar på Bygholmengen.

Fjordterne er overvåget gennem registrering af alle kolonidannelser i hele undersøgelsesområdet i ynglesæsonen.

3.4 Fysiske forhold

Vandstanden i Vejlerne bliver overvåget ved aflæsninger af en række vandstandsskalaer placeret i alle de overordnede vandsystemer. Skalaerne er nivellerede i forhold til DNN (Dansk Normal Nul). Aflæsningerne er foretaget en gang om måneden, og derudover er skalaen for Bygholmengen ved Centralslusen blevet aflæst, når der har været lejlighed til det.

Saltholdighed (salinitet) bliver målt på en række målestationer i de overordnede vandsystemer en gang om måneden. Vandprøver er indsamlet i prøveflasker, og målingerne er udført med et WTW Conductivity Meter 315 i.

3.5 Driftsforhold

Under ynglefuglekortlægningerne er der gjort iagttagelser af driftsforhold, som kan have betydning for ynglefuglene. Mogens B. Andersen har oplyst antallet af græssende kreaturer.

4 Resultater og konklusioner

4.1 Fysiske forhold

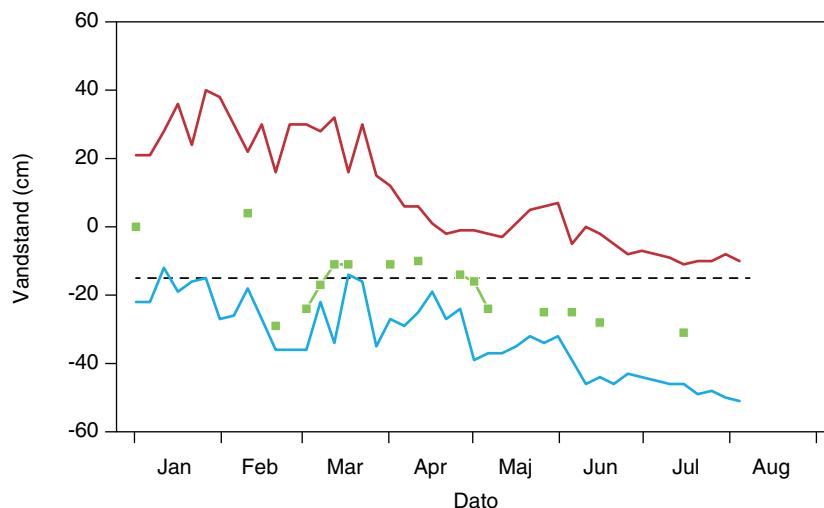
4.1.1 Vandstand

De indsamlede vandstandsdata fra januar til slutningen af juli 2011, som foruden selve yngleperioden medtager månederne forud herfor, præsenteres her og sammenholdes med erfaringer for vandstandens indflydelse på ynglefuglene indsamlet igennem hele feltstationsperioden 1978-2003 (Kjeldsen 2008).

Normalt er der i hele området en høj vintervandstand i januar-marts med et faldende niveau gennem forårmånederne. Nedbørsmængden, fordampningen og afstrømningen til Limfjorden er bestemmende for vandstanden. Vandstandsregulativer påbyder, at afvandingskanalerne for det meste af Vejlerne skal have frit afløb til Limfjorden. Undtaget fra denne regel er Bygholm Vejle, Han Vejle og Tømmerby Fjord, der er selvstændige vandsystemer omkranset af diger på alle sider. Der udledes således kun sjældent vand fra Tømmerby Fjord og Han Vejle. I Bygholm Vejle har vandet nord for Krapdiget siden 1994 været permanent opstemmet bag diger, mens der i Centralslusen ved Midtsø, som regulerer vandstanden på Bygholmengen syd for Krapdiget, de fleste år har været isat stemmebrædder i kote -15 cm DNN i perioden marts-september. Fordampning kan dog selv ved opretholdelse af stem føre til lavere vandstand og udtørring.

Vandstanden på Bygholmengen aflæses ved Centralslusen ved Midtsø (Fig. 2). Målingerne i løbet af isvinteren 2010/11 viser en omtrent gennemsnitlig vintervandstand, men i februar blev der i forbindelse med lav vandstand i Limfjorden udledt store mængder vand, således at den aflæste værdi nåede ned på -29 cm DNN sidst på måneden, tæt på de hidtil lavest målte værdier for februar. Herefter nåede Bygholmengens vandstand først over opstemningstærsklen på -15 DNN midt i marts, og der holdt den sig der kun til sidst i april. I april som helhed blev gennemsnittet -12 cm DNN, hvilket også er det gennemsnitlige niveau for april måned for alle årene 1978-2010. Omkring månedsskiftet april/maj slog en omfattende tørke igennem, og vandstandsniveauet faldt 10 cm på en uge (Fig. 3). I det meste af maj-juni lå vandstanden således omkring -25 til -30 cm DNN; gennemsnittet for maj var -22 cm DNN, hvilket er 4 cm under gennemsnittet for de øvrige år. Yderligere fald i vandstanden blev kun forhindret p.g.a. relativt køligt vejr og i juni store mængder nedbør. Konkluderende kan anføres, at det blev et forår med generelt lave vandstande på Bygholmengen, men nedbøren i løbet af yngletiden bevirkede, at en total udtørring ikke fandt sted. Vandstanden har formentlig spillet kraftigt ind på bestanden af de kolonirugende arter klyde og havterne (hvor en høj vandstand vanskeliggør rovdyrts adgang til rederne); fx det ret bratte fald lige omkring første maj, hvor mange par af disse arter normalt etablerer sig. Nedbøren har dog sikret overfladefugtigheden i engene, således af de fleste vadefuglearter har haft gode vilkår for ynglesucces bedømt ud fra engenes fugtighedstilstand.

Figur 2. Vandstands aflæsninger januar-juli 2011 ved Centralslusen ved Midsøen på Bygholmengen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier). Desuden er vist opstemningstærskelen på -15 cm DNN (stiplet).

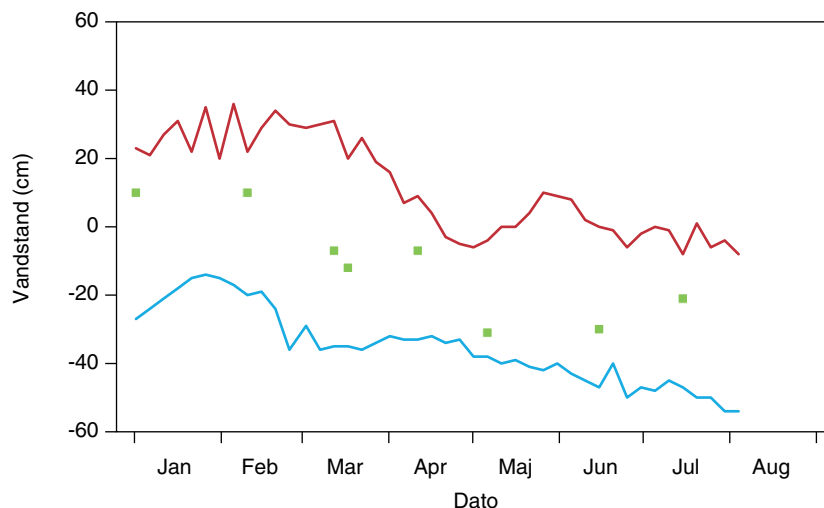
Figur 3. Store dele af Bygholmengen var i starten af maj godt på vej til at tørre ud. Bygholmengen, 9. maj 2011. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

I 2011 blev der på intet tidspunkt ledt vand fra Østre Landkanal til Bygholmengen gennem slusen ved Krapdiget, som ellers har været praktiseret de seneste år (Poul Hald-Mortensen, pers. medd.).

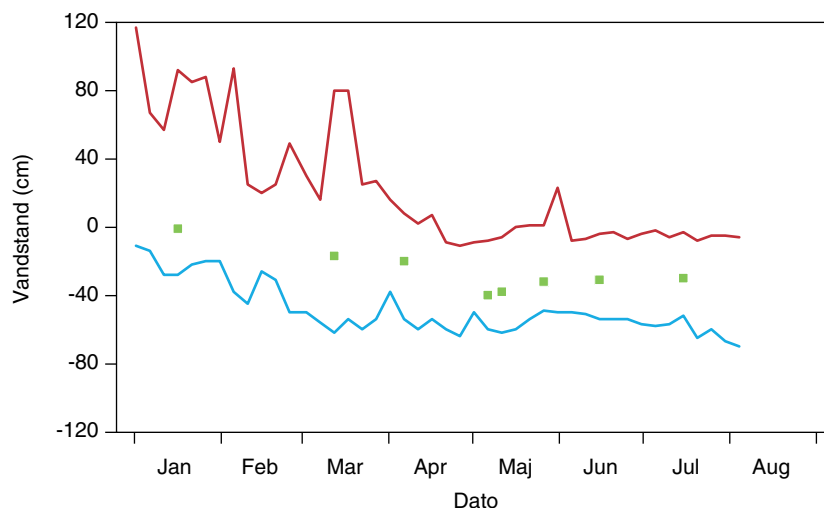
Vandstanden i Selbjerg Vejle og Glombak, som er forbundet via en kanal, aflæses ved Krap i vestenden af Krapdiget (Fig. 4). Efter en forholdsvis høj vintervandstand sås her værdier tæt på gennemsnittet først på foråret frem til primo april. Herefter skete i løbet af april måned et markant fald i vandstanden til et lavt niveau på -31 cm DNN i starten af maj. Mange af ynglefuglene tilknyttet rørskov er afhængige af, at rørskoven ikke tørrer ud for tidligt, og den hurtige udtørring i april kan have givet problemer for arter som rørdrum og grågås, hvor en stor del af bestanden har haft rede på dette tidspunkt. Nedbøren i maj-juni bevirkede, at vandstanden i rørskoven resten af foråret holdt et nogenlunde konstant (men lavt) niveau. Den fortsatte regn i juli gav for årstiden megen vand i rørskoven, men for sent til, at det kan have gavnet mange ynglefugle (undtagen måske plettet rørvagtel).

Figur 4. Vandstands aflæsninger fra Selbjerg Vejle og Glombak januar-juli 2011, målestationen ved vestenden af Krapdiget (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

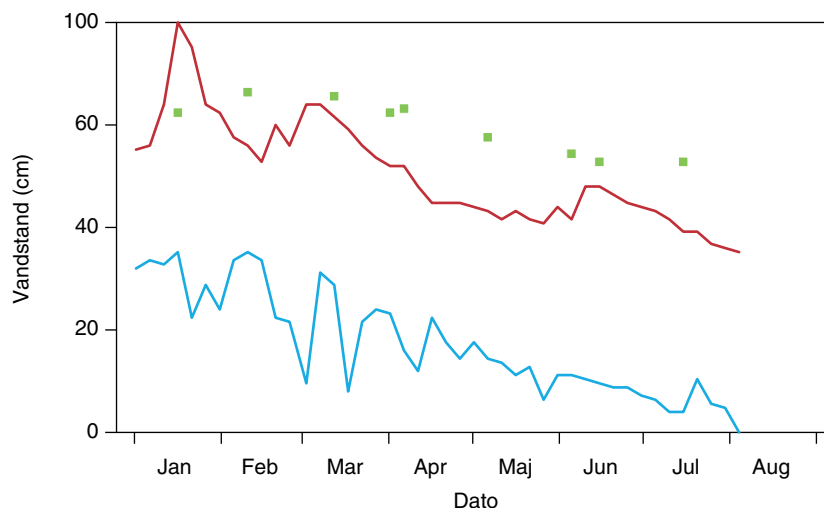
Vesløs/Arup Vejler er forbundet med Østerild Fjord gennem en kanal via Dykkerslusen, hvor vandstanden aflæses (Fig. 5). Den eneste gang i vinterens løb, hvor det kunne lade sig gøre at komme frem til Dykkerslusen og aflæse vandstanden, var den temmelig lav. Efter optøningen og sneafsmeltningen blev der i starten af foråret aflæst vandstandsværdier tæt på gennemsnittet, men først i maj forsvandt meget af vandet, og vandstanden nåede ned på -40 cm DNN. Herefter kom der dog atter mere vand i dette system som følge af nedbør. Vandstanden i Østerild Fjord og især Vesløs/Arup Vejler påvirker vigtige engområder med potentiale for store bestande af ænder og vadefugle. For tørre forhold har en negativ indvirkning på disse fugles ynglemuligheder.

Figur 5. Vandstands aflæsninger fra Vesløs/Arup Vejler og Østerild Fjord januar-juli 2011, målestationen ved Dykkerslusen (punkter), samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

Vandstanden i Tømmerby Fjord er sikret gennem permanent opstemning bag et dige. I vinteren 2009/10 blev dette dige udbedret på svage steder som led i et EU-Life-projekt, og siden er vandstanden steget meget markant. Det understreges af, at samtlige aflæste værdier igennem foråret lå over maksimumsværdierne fra feltstationsperioden 1978-2003 (Fig. 6.). Niveaulet lå på omkring +80 cm DNN frem til månedsskiftet april/maj, og herefter skete kun et langsomt fald. Niveauforskellen mellem vandstanden i Tømmerby Fjord og Tømmerby Ringkanal, som den kan iagttages ved slusen i diget ved Mommer (Fig. 7), var foråret igennem over 40 cm, og en enkelt måling i starten af maj viste en forskel på hele 68 cm. Denne sikring af vandstanden i Tømmerby Fjord er uden tvivl årsagen til, at lokaliteten i år udviser fremgang for de overvågede rørskovsafhengige arter rørdrum og rørhøg, for hvilke der er påvist sammenhæng mellem den lokale bestand og vandstanden (Kjeldsen 2008). For rørdrummens vedkommende steg bestanden i Tømmerby Fjord overraskende efter isvinteren, og rørhøg havde den største bestand nogensinde på denne lokalitet.

Figur 6. Vandstands aflæsninger fra Tømmerby Fjord januar-juli 2011, målestationen ved Mommer inden for diget (punkter), samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

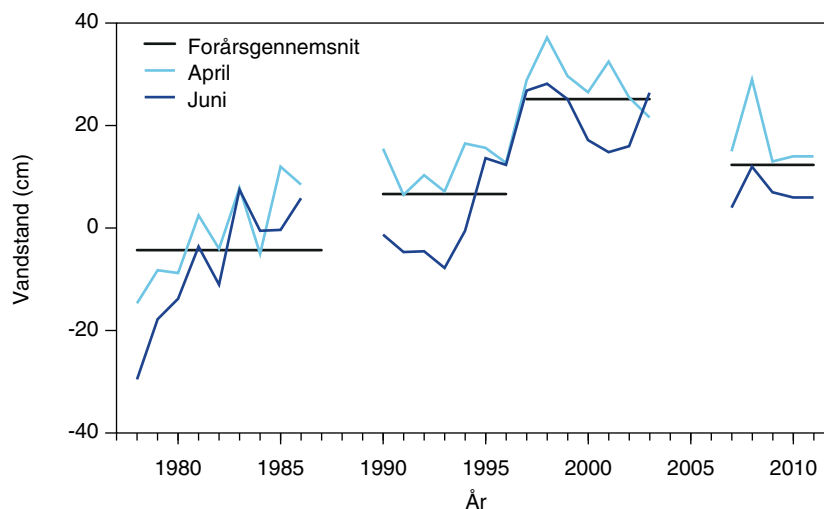

Figur 7. Slusen i diget om Tømmerby Fjord, 7. juni 2011. Til venstre Tømmerby Fjords vandflade (vandstand +68 cm DNN), til højre Ringkanalen (vandstand +8 cm DNN). Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

På den anden store rørskovslokalitet, Bygholm Nord, som også er omkranset af diger, er der de seneste år sket et fald i vandstandsniveauet. Efter at Krapdiget blev retableret i 1994, målt i årene 1997-2003 meget høje vandstande, med gennemsnit for foråret (april-juni) mellem +20 og +33 cm DNN. Dette faldt sammen med de hidtil største bestande af en lang række rørskovstilknyttede arter, bl.a. grågås, rørdrum, rørhøg og vandrikse, som både i Vejlerne som helhed og i Bygholm Nord i særdeleshed kulminerede i årene omkring og lige efter 2000 (Kjeldsen 2008). Det er også påvist, at sortterne, som har sin vigtigste yngleplads i Danmark i Kogleakssøen, en del af Bygholm Nord, er afhængig af en høj vandstand på ynglepladsen. Efter 2007 har det tilsvarende forårgennemsnit ligget på omkring +10 cm DNN (med undtagelse af 2008 (+23 cm)). Hermed er vandstanden på lokaliteten næsten tilbage på niveauet fra før Krapdigets retablering (Fig. 8). Der findes kun én reguleringsmulighed, der kan påvirke vandstanden i Bygholm Nord, idet der ved Kogleakssøen findes et stem i diget mod Selbjerg Vejle. Der foregår ingen overvågning af, i hvilke perioder dette stem står åbent. Hvis ikke det skyldes udledning via dette stem, kan den lavere vandstand de seneste år måske skyldes, at digekronen på Selbjergdiget gradvist nedbrydes ved, at vand fra Bygholm Nord løber ind i Selbjerg Vejle, hvor diget er svagest, som påvist bl.a. i Nielsen & Kjeldsen (2009). Det blev påpeget i driftsplanen (Riis 2009), at det formentlig er nødvendigt at forstærke diget for at sikre, at der fortsat holdes en høj vandstand i rørskoven i Bygholm Vejle nord for Krapdiget, ligesom det netop er blevet gjort for Tømmerby Fjords vedkommende. Såfremt mulighederne for ynglefuglene i Bygholm Nord skal optimeres, kan det ske ved at stemmet i diget administreres konservativt, så det fx kun åbnes, hvis de målte vandstandsværdier overstiger værdierne, der blev målt i 1997-2003.

Figur 8. Vandstandsgennemsnit fra Kogleakssøen 1978-2011. Lyseblå=april, mørkeblå=juni, tynd grå linie=forårgennemsnit (april-juni) for perioderne 1978-87, 1990-96, 1997-2003 og 2007-11. Der haves ingen data for dette vandstandsmål i årene 1988-89 og 2004-2006.

4.1.2 Saltholdighed

Saltholdigheden er målt på en række stationer som led i overvågningsprogrammet for vandfugle (Tabel 1).

Tabel 1. Saltholdighed (i promille) målt i april-juni 2011 på målestationer forskellige steder i Vejlernes vandsystemer.

Målestation	April	Maj	Juni	Gennemsnit
Lund Fjord v. jernbanedæmning	0,0	0,2	0,2	0,1
Han Vejle	0,0	0,0	0,0	0,0
Kogleakssøen	0,0	0,2	0,2	0,1
Bygholm Nord SØ v. Krapdiget	0,0	0,1	0,2	0,1
Bygholmengen NV v. Krapdiget	1,6	2,9	1,8	2,1
Bygholmengen NØ v. Krapdiget	1,6	0,6	0,3	0,8
Bygholmengen v. Centralslusen	1,6	2,6	7,2	3,8
Selbjerg Vejle/Glombak v Krapdiget	0,2	0,2	0,5	0,3
Tømmerby Fjord v. Mommer	0,0	0,0	0,0	0,0
Vesløs Vejle v. Trekanten	0,1	0,3	0,5	0,3
Arup Vejle/Østerild Fjord v. Dykkerslusen	1,4	1,0	3,3	1,9
Østerild Fjord v. Arupdæmningen	1,5	2,4	10,0	4,6

Vejlernes økosystemer er tilpasset ferskvand, især i den nordlige del af området (Lund Fjord og Tømmerby Fjord). Der sker en vis indsivning af saltvand gennem sluserne, hvilket kan aflæses i målingerne fra Bygholmengen ved Centralslusen og fra Østerild Fjord ved Arupdæmningen, hvor der hersker svagt brakke forhold. Der har ikke i 2011 eller de foregående år været digebrud eller indledning af saltvand, som kunne have ført til unormalt høje saltholdigheder; kun målingen i Østerild Fjord ved Arupdæmningen i juni er bemærkelsesværdigt høj og antyder, at slusen ved udløbet til Limfjorden har været mere utæt end normalt. Derudover afviger de målte værdier ikke fra det normale.

4.1.3 Driftsforhold

Den naturlige succession i de fleste af de naturtyper, der findes i Vejlerne, er tilgroning med rørskov og pilekrat. For at holde engene åbne afgræsses med kreaturer, og i nogle tilfælde suppleres med slåning af vegetationen.

I sommeren 2011 græssede 300 kreaturer på Bygholmengen. Heraf var de 100 med kalve, hvilket giver en kapacitet svarende til 330-350 voksne kreaturer. Græsningsperioden var primo juni til primo september (Mogens B. Andersen pers. medd.).

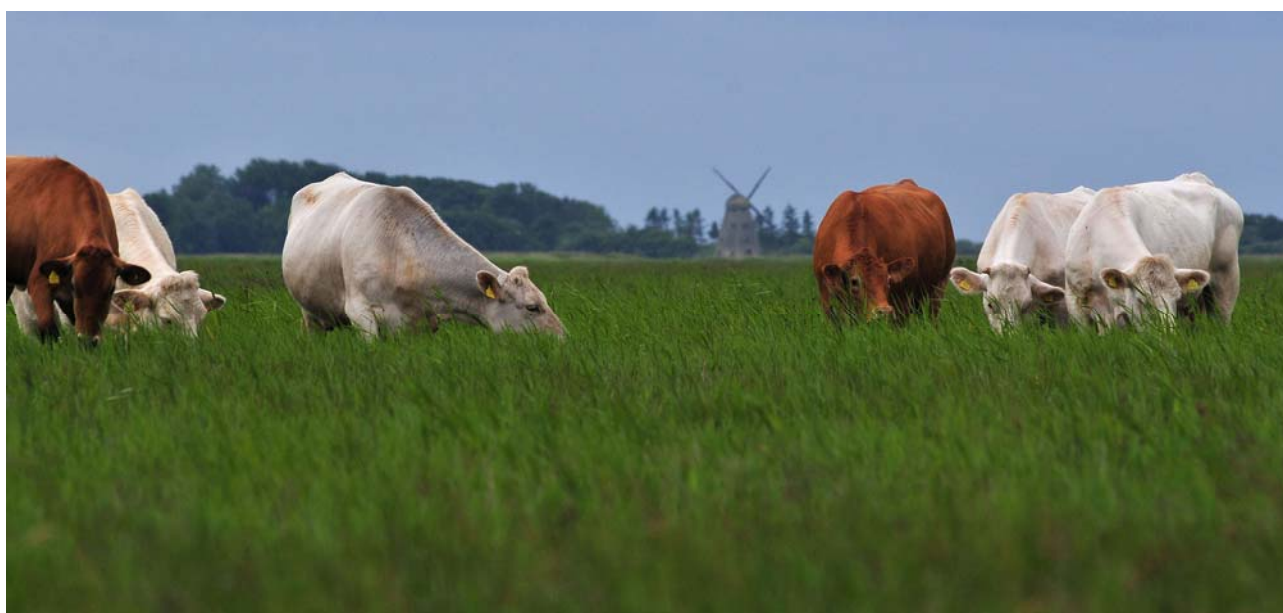
Der er de foregående år foretaget slåning på en række af engparcellerne på Bygholmengen. De tilgroede dele i sydvest, den centrale del i sydøst samt dele af parcellerne i nord blev således slået i efteråret 2010. Ved gennemgang af engen 5. juni 2011 blev vegetationshøjden i de fire nordligste parceller samt i de sydøstligste parceller kortlagt (Fig. 9).

Ifølge driftsplanen (Riis 2009) skal der efter behov slås mindst en tredjedel af de tilgroede områder af Bygholmengen hvert år i august-september, således at alle områder med tagrør slås mindst én gang i løbet af en treårsperiode. I områder med kraftig tagrørsopvækst bør slåningen gentages i mindst to-tre år i træk for at udpine tagrørene.

Figur 9. Vegetationshøjder (i cm) kortlagt på Bygholmengen 5. juni 2011. Området øst for centralkanalen og de fire nordligste parceler dækket (dvs. de fire sydvestligste parceller er ikke dækket).

Den meget våde sommer har umuliggjort en slåning af Bygholmengen i sensommeren 2011 (Mogens B. Andersen pers. medd.). I oktober 2011 var der endnu ikke foretaget slåning. Det lave antal kreaturer, som tillige fik en relativt kort græsningssæson, har desuden bevirket, at opvæksten af tagrør ikke har kunnet holdes nede (Fig. 10). Især på de fire nordligste parceller ses nu en markant opvækst af tagrør, som kan medvirke til en forringelse af forholdene for engfuglene i den kommende ynglesæson, hvis en slåning ikke bliver foretaget.

Figur 10. Kreaturerne på Bygholmengen havde i 2011 svært ved at holde trit med tilgroningen med tagrør på dele af Bygholmengen. Bygholmengen, 21. juni 2011. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

I Kogleakssøen blev der ikke foretaget en slåning af øerne i vinteren 2010/11 på grund af vanskelige sne- og isforhold. Isen medvirkede imidlertid til, at opvækst af vegetation blev reduceret, og forholdene for de ynglende kolonifugle var rimelige. Tilgroning af disse øer har tidligere givet de kolonirugende arter dårlige vilkår, hvorfor en slåning vil øge disse arters ynglemuligheder. Hele den sydlige del af Kogleakssøen er stadig stærkt tilgroet og har i flere år hverken været slået eller græsset. Den nordligste del af engen langs det nord-syd-gående dige blev slået i efteråret 2010. I foråret og sommeren 2011 blev der tillige sat kreaturer ud på lokaliteten, men disse sås sjældent ude i dette engstykke. Imidlertid kunne konstateres en vis optrampning og græsning, men flokken af kreaturer var allerede 18. juli fjernet fra området. Et optrampet vådt engstykke udgør en vigtig overgangszone, som bl.a. fungerer som fourageringsområde for sortterne.

I Bygholm Vejle nord for Krapdiget har et område i den sydøstlige del langs med Østre Landkanal tidligere været holdt åbent med en kombination af kreaturgræsning, slåning og tromling af rørskoven. Herved fik området karakter af åben rørsump eller såkaldt "blå bånd"-overgangszone. Denne pleje er ikke foregået i nogle år nu, og området er i færd med at gro til med tagrør og urter samt pilebuske.

Det tidligere omtalte fænomen med forandringer i vegetationen i Bygholm Nord (Kjeldsen & Nielsen 2009, Nielsen & Kjeldsen 2011) er ikke fulgt detaljeret i år. En umiddelbar fornemmelse er, at de lave åbne områder med dunhammer er reduceret en smule i omfang. Årsagerne til forandringerne i rørskovsbevoksningen og deres eventuelle påvirkning af fuglefaunaen kendes ikke.

I de Vestlige Vejler fremstod særligt engstykkerne i Østerild Fjord og engene i vest og sydvest ved Arup Vejle tilgroede i store delområder indtil 2009. Nu er engene omkring Vesløs Vejle, i Trekanten, begge sider af Storeholm samt engstykkerne i vest og sydvest i Arup Vejle blevet mere egnede for engfugle som følge af slåning og kreaturgræsning gennem en årrække. Samme forhold gælder for østsiden af Østerild Fjord, hvor engene nu fremstår langt mere åbne og velegnede for engfugle.

4.1.4 Prædation

Ræve ses hyppigt i hele området, både i reservatet og i randområderne (Fig. 11). Mindst to beboede grave er observeret på Bygholmengen i 2011. Op til tre voksne eksemplarer er set samtidig på Bygholmengen i yngletiden, og der gøres ofte iagttagelser i dagtimerne. Rævens prædation har andre steder vist sig at være af stor betydning for mange ynglefugles mulighed for succes (Clausen & Kahlert 2010).

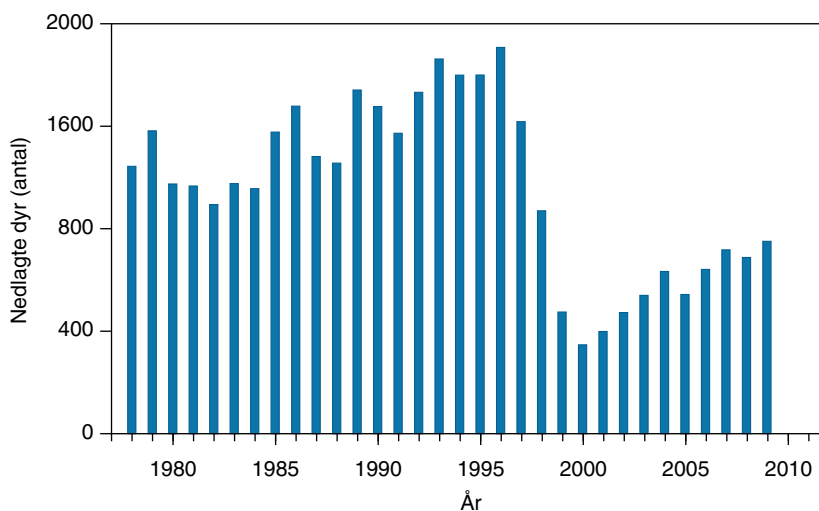
Ud fra vores erfaring i Vejlerne siden 1988 vurderes bestanden af ræv til at være næsten oppe på niveau med antallet før 2000. I årene lige efter årtusindskiftet var bestandsniveauet markant reduceret gennem flere år på grund af infektion med sygdommen skab, hvilket var medvirkende årsag til, at mange vadefuglebestande trivedes exceptionelt godt de år (Kjeldsen 2008).

Figur 11. Fouragerende ræv i Arup Vejle, 3. juni 2011. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

Da der ikke længere er en feltstation, som systematisk indsamler iagttagelser af ræve fra Vejlerne, kan en tilnærmet kvantificering af bestandsniveauet fås ved at kigge på vildudbyttestatistikken (Fig. 12). Her ses, at antallet af nedlagte dyr i Jammerbugt og Thisted Kommuner (Vejlerne er del af begge kommuner) langsomt er på vej opad, men tilsyneladende stadig ikke har nået niveauet fra før ræveskabsepidemien.

Figur 12. Nedlagte ræve i Jammerbugt og Thisted Kommuner i jagtsæsonerne fra 1977/78 til 2009/10. Data fra Vildtudbyttestatistikken, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet.

4.1.5 Kollisioner med hegnstråd

Såvel pigtråd som glat hegnstråd kan indebære risici for ynglefugle, sidstnævnte især i form af påflyvninger, når hegnstråd krydser åbne engområder, hvor fuglene har svært ved at se trådene. På Tipperne har der tidligere være konstateret talrige tilfælde af sådanne kollisioner, med læsioner og død til følge (Ole Thorup, pers. medd.).

Problemet har ikke tidligere været dokumenteret i Vejlerne, men ved gennemgang af Bygholmengen 21. juni sås en nyudfløjen engryle med såret vinge (Fig. 13), en skade den kan have pådraget sig ved at flyve ind i den hegnstråd, der krydser engen tæt på iagttagelsesstedet. Fuglen var på det tidspunkt stadig i stand til at flyve lidt, men har næppe overlevet. På samme

tælling fandtes både en død stær og en død sanglærke i umiddelbar nærhed af hegnstråden.

På Tipperne har man helt kunnet afhjælpe problemet ved at føre en hvid snor langs med hegnstråden (viklet om tråden). Andre steder er valgt vævede brede hestehegn for at komme problemet til livs (Ole Thorup, pers. medd.).

I betragtning af de nationalt vigtige bestande af sårbare engfugle som stor kobbersnepe og engryle, samt store bestande af mange andre vigtige engfuglearter, er det vigtigt, at der også i Vejlerne indføres en form for afværgeforanstaltning for at minimere risikoen for kollisioner med hegnstråd i de vigtigste områder for engfugle.

Figur 13. Nyudfløjet engryleunge med beskadet vinge, Bygholmengen, 21. juni 2011. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

4.2 Ynglefugle

4.2.1 Skestork

For første gang siden 1996 ynglede skestork i Vejlerne. Kolonien var placeret på øen Melsig i Arup Vejle, der tillige huser ynglekolonier af skarv, sølv- og sildemåge samt svartbag.

Den 25. april observeredes to rugende skestørke. Ynglepladsen blev herefter overvåget regelmæssigt, og 10. maj blev i alt otte rugende fugle lokaliseret.

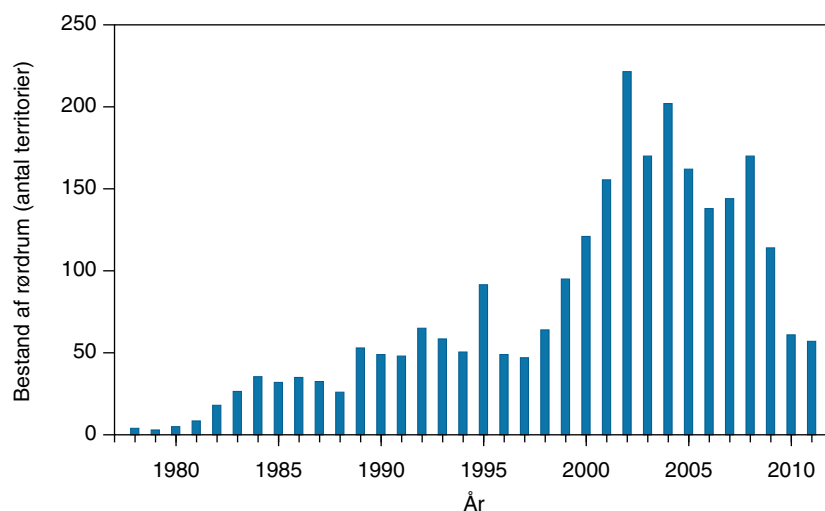
Det var vanskeligt at overvåge de rugende fugle, da der efterhånden blev dårlige oversigtsforhold på grund af opvoksende vegetation på øen.

Den 11. juni observeredes en næsten flyvefærdig ungfugl stå ved en af redepladserne, og på grundlag af observationer i løbet af juli og august vurderes det, at minimum ti unger blev flyvefærdige.

4.2.2 Rørdrum

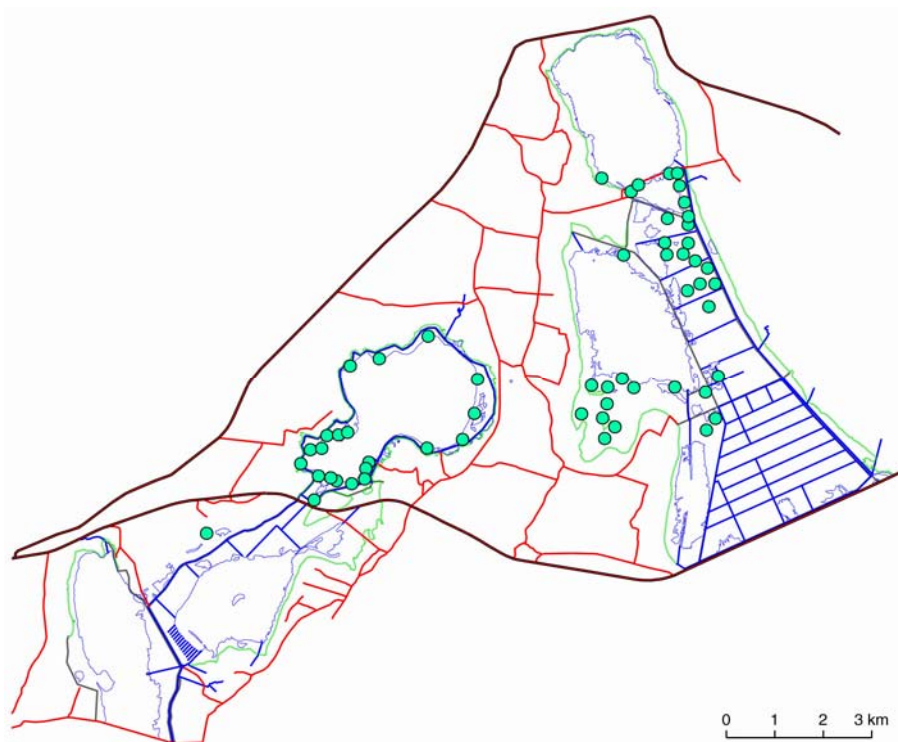
Årets ynglebestand blev opgjort til 57 territoriehævdende (paukende) rørdrummer (Fig. 14). Dette er en lille nedgang i forhold til 2010 (61). Tilbagegangen var ikke overraskende efter den hårde vinter 2010/11, som formentlig har ført til forøget vinterdødelighed for arten.

Figur 14. Bestand af rørdrum i Vejlerne 1978-2011 (antal territorier af paukende hanner). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, i 2004 foretog DOF en landsdækkende optælling, og fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten.

Fordelingen af territorier på de største lokaliteter var Bygholm Nord med 13 paukende (17 i 2010), Selbjerg Vejle med 12 paukende (19 i 2010) samt Tømmerby Fjord med 21 paukende (12 i 2010) (Fig. 15). Fremgangen i Tømmerby Fjord skyldes sandsynligvis, at diget omkring lokaliteten er blevet udbedret, hvilket har resulteret i en høj og stabil vandstand. En lignende udvikling fandt sted i Bygholm Nord-rørskoven i årene efter retableringen af Krapdiget, hvor bestandsniveauet af rørdrum steg markant, da vandstanden blev hævet (Kjeldsen 2008).

Figur 15. Territoriefordeling for rørdrum i Vejlerne, 2011.

4.2.3 Rørhøg

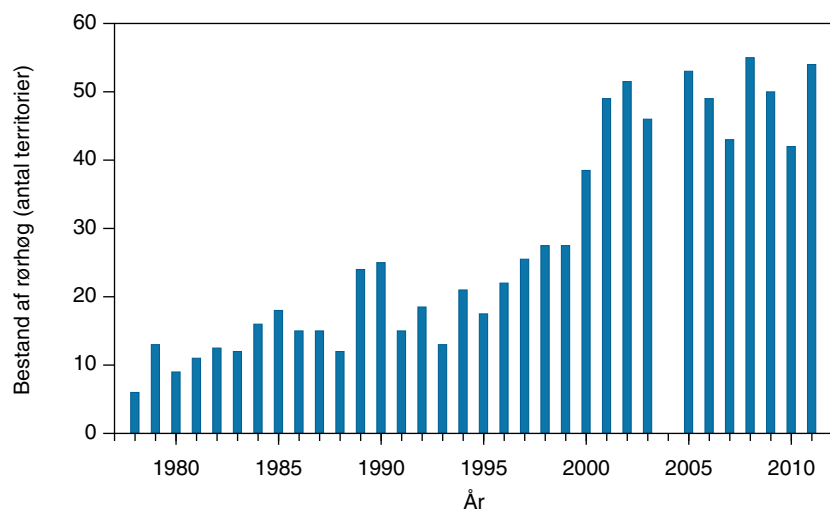
Rørhøg er kortlagt ved observationer af territorial adfærd ligesom de øvrige år (Fig. 16). Ynglebestanden blev i 2011 opgjort til 54 territorier (Fig. 17), hvilket er en fremgang fra 2010 (42).

Der var en tilbagegang i rørskovene i Bygholm Nord, hvor 14 par blev optalt (17 i 2010), mens der var fremgang i Selbjerg Vejle med 15 par (9 i 2010) og Tømmerby Fjord med 12 par (5 par i 2010) (Fig. 18). Særligt bemærkelsesværdig er fremgangen i Tømmerby Fjord, idet bestanden hidtil har været påfaldende lav på denne lokalitet, trods de meget store rørskovsområder. Udbedringen af diget rundt om lokaliteten, som har resulteret i en højere og mere stabil vandstand, har tilsyneladende haft stor betydning for denne art i lighed med rørdrum.

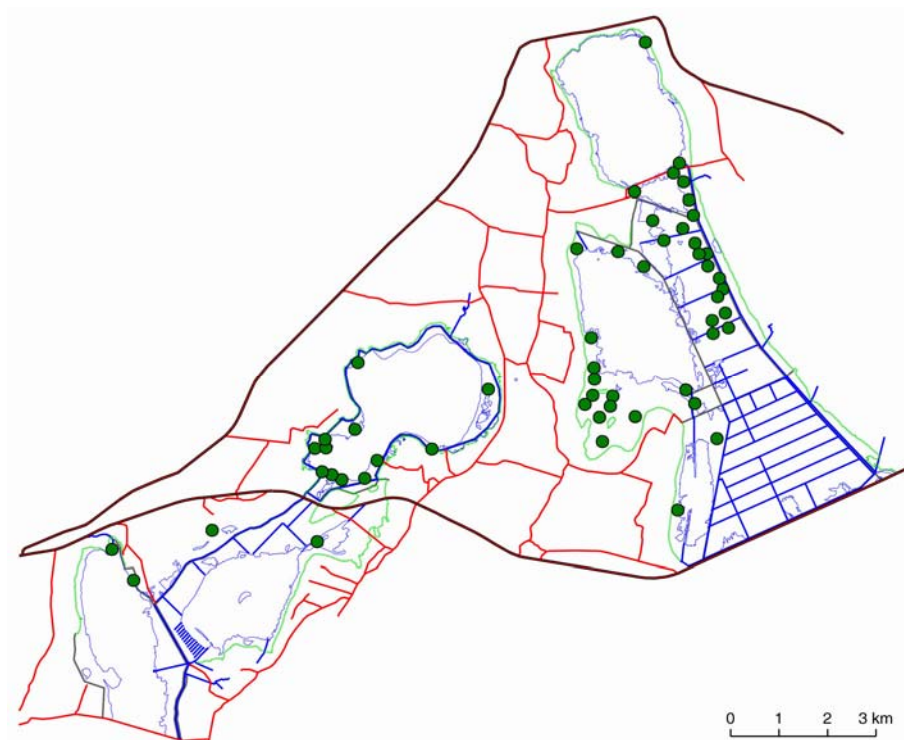
Figur 16. Gammel han rørhøg over sit yngleterritorium. Vejlerne, 21. april 2011. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

Figur 17. Bestand af rørhøg i Vejlerne 1978-2011 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation, fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 18. Territoriefordeling for rørhøg i Vejlerne, 2011.

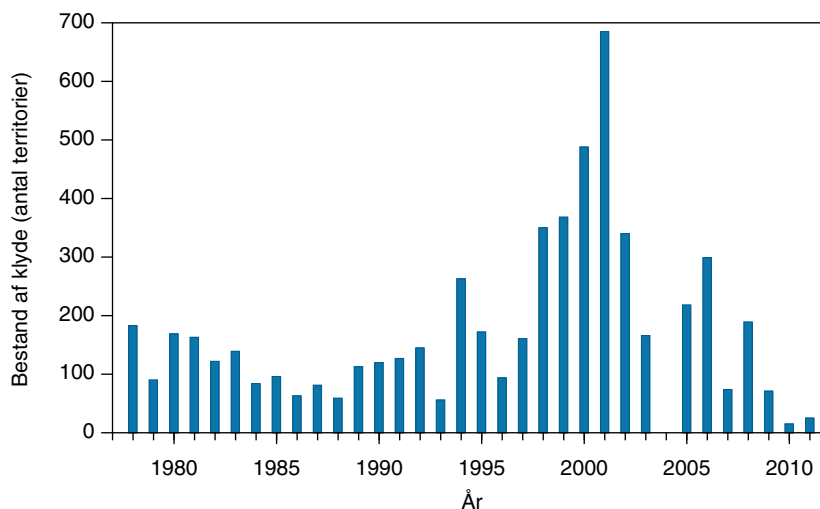

4.2.4 Klyde

Bestanden af klyde i Vejlerne blev i 2011 opgjort til 57 par, med 25 par på Bygholmengen og de resterende 32 par i Østerild Fjord. Der er tale om en fremgang i forhold til 2010 (15 par), men dog et meget lavt bestandsniveau sammenlignet med tællinger foretaget i 1978–2003 (Kjeldsen 2008) (Fig. 19). Omkring 2000, hvor der var en række år med ideelle vandstandsforhold sammenfaldende med en meget lav rævebestand, ynglede op til 500-700 par klyder i Vejlerne.

Kolonien i Østerild Fjord ynglede på en ø beliggende ud for østbredden. Øen husede tillige en koloni af fjordterne.

Figur 19. Bestand af klyde på Bygholmengen 1978-2011 (antal par). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Klyde ruger i tætte kolonier og yngler i største antal og med størst succes, når der på Bygholmengen er en høj vandstand; dvs. når alle pander og kanaler er vandfyldte og på den måde yder en vis beskyttelse mod prædatorer (pattedyr). Opstemningstærsklen på -15 cm DNN betragtes som det nedre vandstandsniveau for normale eller gode ynglesæsoner for de kolonirugende fugle på engen.

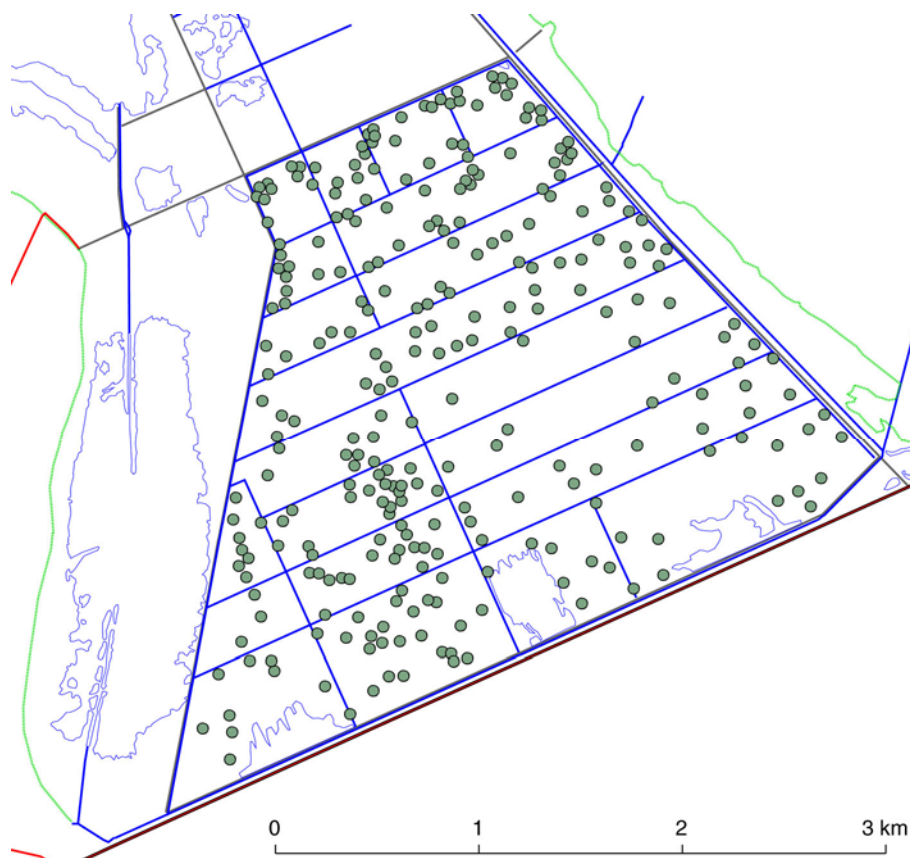
Ultimo april taltes op til 307 klyder på Bygholmengen. På det tidspunkt lå vandstanden lige over opstemningstærsklen. Den 10. maj var tallet 50, efter at vandstanden i den mellemliggende periode var faldet ganske brat med 10 cm.

Blot ét par havde ynglesucces på Bygholmengen, mens kolonien i Østerild Fjord producerede mange unger. En del af ungefamilierne fra denne koloni vandrede over i Arup Vejle.

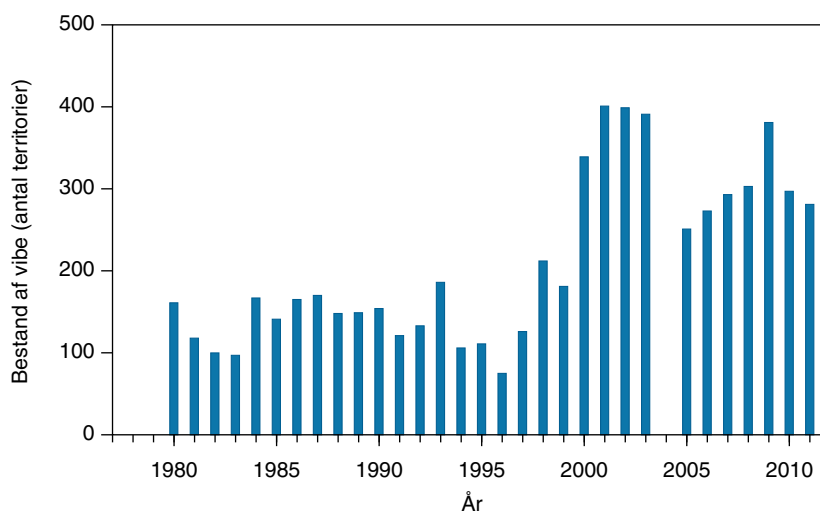
4.2.5 Vibe

Vibe bliver i det nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. I 2011 kortlagdes 281 territorier (Fig. 20), en lille nedgang i forhold til 2010 (297 par), men på samme generelt høje bestandsniveau, der har været for arten i alle de dækkede år efter 2000 (Fig. 21).

Figur 20. Territoriefordeling for vibe på Bygholmengen, 2011.

Figur 21. Bestand af vibe på Bygholmengen 1978-2011 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlnes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

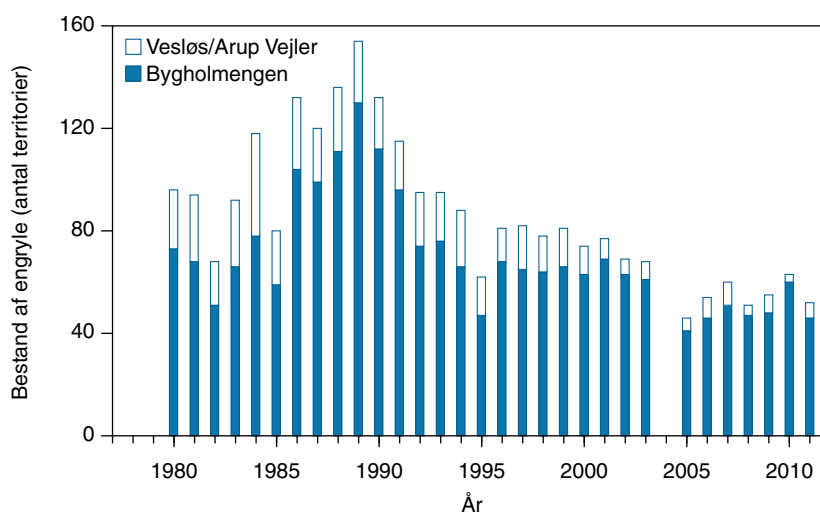

4.2.6 Engryle (almindelig ryle)

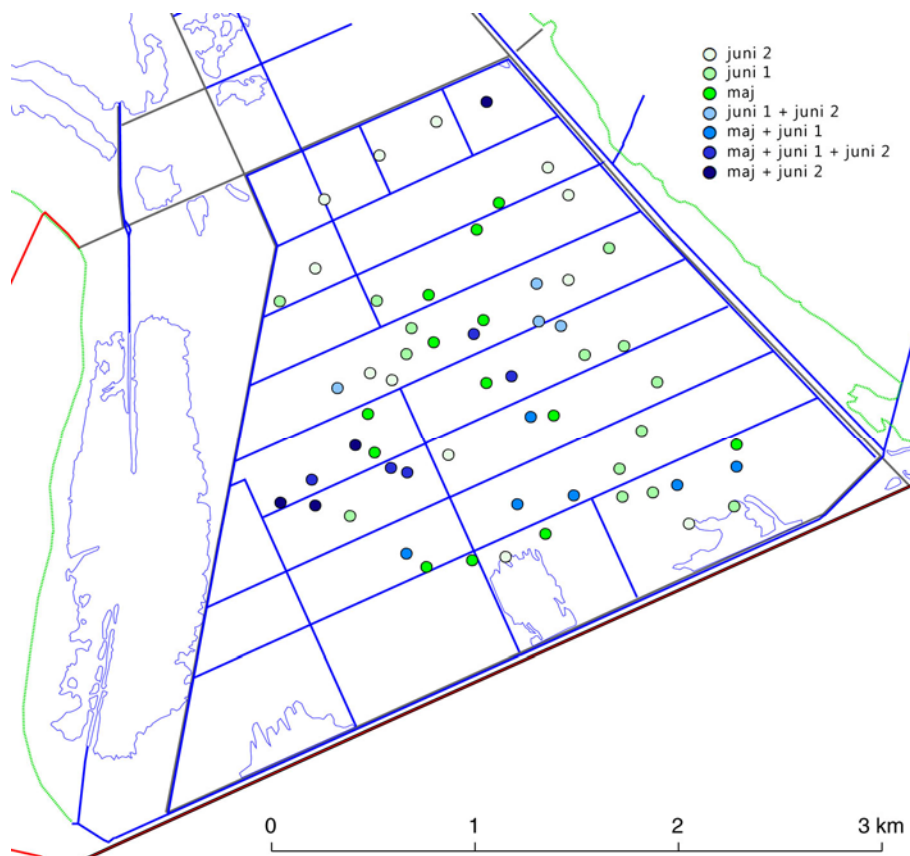
I 2011 blev der registreret i alt 52 territorier af engryle. Det er en tilbagegang i forhold til 2010, hvor 64 territorier blev kortlagt (Fig. 22). Fordelingen var 46 par på Bygholmengen (60 par i 2010) (Fig. 23) og 6 par i Vesløs/Arup Vejler (3 par i 2009) (Fig. 24). Sidste år var der desuden ét par i Læsvig (ingen registrering i 2011).

Arten blev kortlagt på de standardiserede gennemgange af Bygholmengen i maj og først i juni ligesom de øvrige år, og materialet er behandlet som tidligere: Når der i juni fandtes territorier længere væk end 200 meter fra territorier kortlagt i maj, blev de regnet som nye par. I år blev der, ligesom i 2010, foretaget en tredje engennemgang sidst i juni (se brushøne), og her blev også kortlagt engryler. De territorier, som blev registreret ved denne sidste kortlægning, er imidlertid ikke anvendt ved sammentællingen af hensyn til sammenligning med tidligere tællinger.

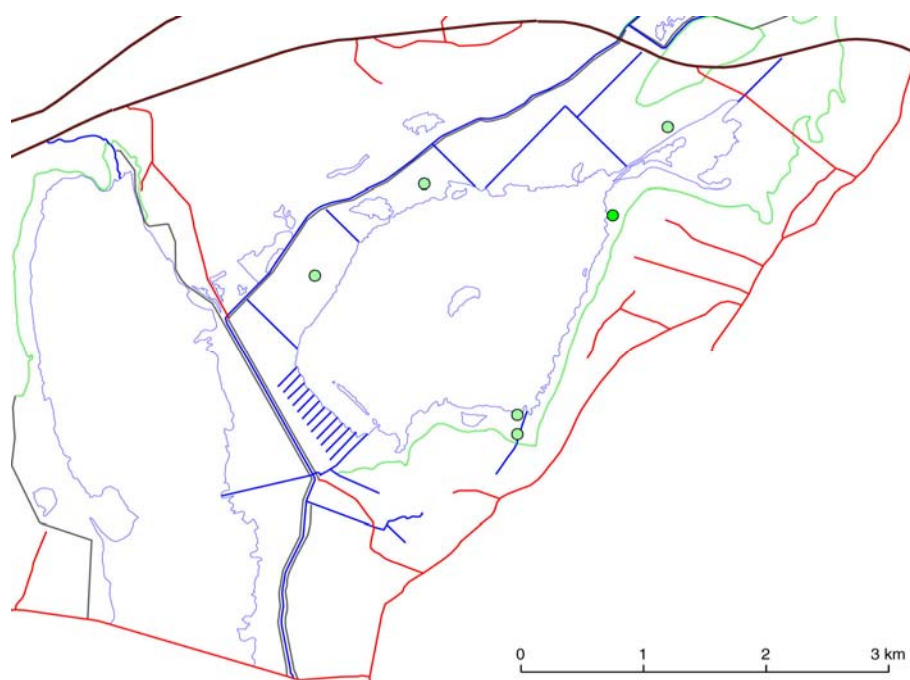
Figur 22. Bestand af engryle i Vejlerne 1978-2011 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlnes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 23. Fordeling af ynglende engryler på Bygholmengen i 2011. Der er sondret mellem fugle, der kun blev registreret i maj, kun blev registreret på første gennemgang af engen i juni, anden gennemgang i juni eller blev registreret på to eller alle tre enggennemgange.

Figur 24. Fordeling af ynglende engryler i Vesløs/Arup Vejler samt Læsvig i 2011.

Der blev fundet 28 territorier i maj og 29 i juni, hvoraf 11 var kortlagt også i maj (Fig. 23, Tabel 2). Det kan ikke udelukkes, at nogle af territorierne kortlagt i juni drejer sig om par, der er vandret med ungerne. Analyseres fordelingen af territorierne ses, at der på de nordligste parceller er en overvægt af territorier, som først er registreret i juni, især når materialet fra den sene juni-gennemgang medtages. Det kunne antyde, at forældrefuglene vandrer mod nord med ungerne, ligesom det også flere gange er konstateret hos stor

kobbersneppe. Hvis de "nye" territorier i juni delvist kan forklares med sådanne flytninger, er mønstret af vandringerne dog mere komplekst, og der er i 2011 set forskydninger tilsyneladende både fra syd mod nord og fra vest mod øst.

Der var i 2011 et påfaldende fravær af engryler på Bygholmengens store sydvestligste parcel, med blot et enkelt territorium kortlagt i maj (hvor der i 2010 var 7 territorier).

Tabel 2 sammenligner fordelingen af registreringerne i maj og juni for årene 2008-2011.

Tabel 2. Antallet af territorier af engryler på Bygholmengen kortlagt henholdsvis i maj og juni, kun i maj og kun i juni, gengangere (samme territorium kortlagt både i maj og juni) samt den totale bestand, i årene 2008-2011. For 2010 og 2011 er kun materialet for første juni-gennemgang medtaget, så tallene er sammenlignelige.

	Maj	Juni	Kun maj	Kun juni	Maj + juni	I alt
2008	26	31	17	22	9	48
2009	26	32	16	22	10	48
2010	34	38	22	26	12	60
2011	28	29	17	18	11	46

Analysen viser, at antal og tidsmæssig fordeling af territoriernes registrering minder om forholdene i 2008 og 2009, hvor der dog i 2011 var en lidt større del af bestanden, som blev kortlagt i maj (og færre i juni). Tallene i tabellen reflekterer kun maj-tællingen samt første juni-tælling. Ved den anden juni-tælling blev der genfundet fire par fra majtællingen, som ikke var iagttaget under første juni-tælling. Endvidere var der fire par fra første juni-gennemgang (ikke set i maj), som blev bekræftet ved anden juni-gennemgang.

Sammenlagt blev således kortlagt 33 territorier i juni på de to gennemgange. Juni-tallet må betragtes som et minimumstal og delvist som et udtryk for fugle med ynglesucces, idet alle yngleaktive fugle under kortlægningen i juni er nået langt i ynglecycklus.

Engryle er en diskret art, som kan være svær at kortlægge, og at et territorium ikke bliver genfundet ved senere enggennemgange, er ikke ensbetydende med, at fuglene nødvendigvis har opgivet og er forsvundet eller er flyttet med ungerne. Det er ikke usandsynligt, at nogle af parrene fra maj, som ikke blev genfundet, rent faktisk har opgivet yngleforsøget, men de bør selvfølgelig tælles med i bestanden. Derfor er det samlede tal, fremkommet ved at kombinere kortlægninger fra maj og juni, givetvis mere dækkende for bestanden, end hvis man kun anvendte juni-tallene.

I Vesløs/Arup Vejler blev territorierne kortlagt under juni-gennemgangen af engene (og et enkelt par registreredes som spillende i maj). Der er i forhold til sidste år tale om en fordobling af parantallet på lokaliteten, og der var i 2011 engryler på steder i disse enge, hvor de ikke har været registreret i flere år, bl.a. umiddelbart vest for Vesløs Vejle i et område, hvor tætheden af øvrige ynglende vadefugle er meget lav.

Bygholmengen er Danmarks vigtigste lokalitet for engryle, og den nuværende forvaltning ser ud til at tilfredsstille artens habitatkrav. På trods af nedgangen i år har bestanden siden 2005 udvist stor stabilitet.

4.2.7 Brushøne

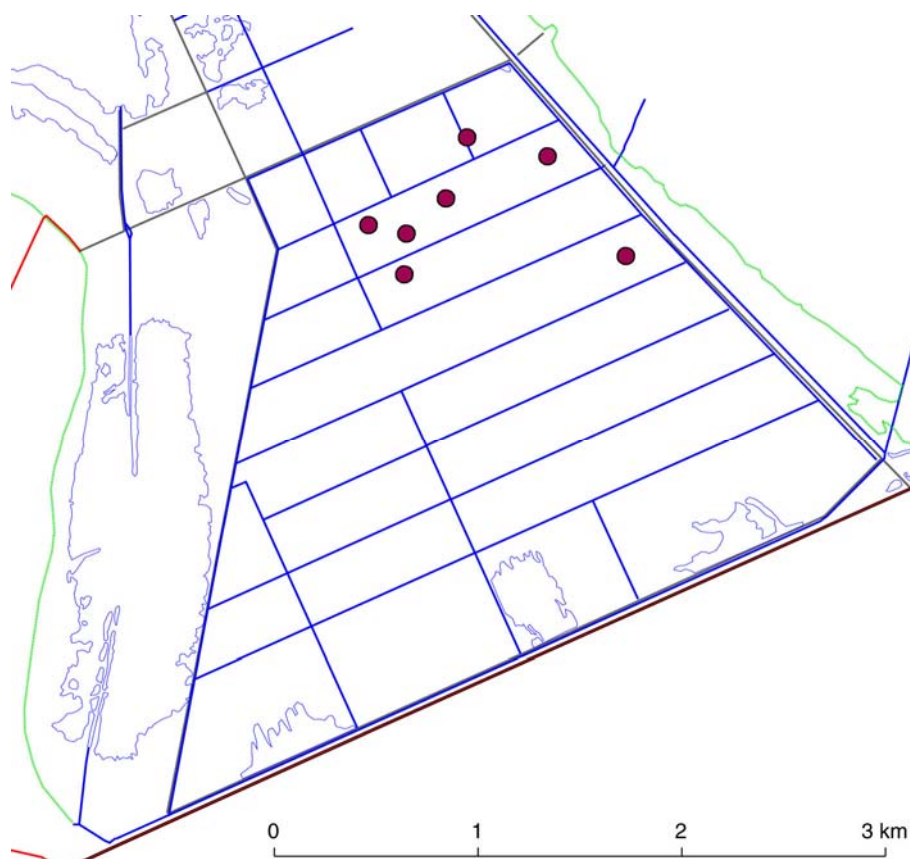
I 2011 blev bestanden opgjort til syv ynglende brushøner, alle på de nordligste parceller på Bygholmengen (Fig. 25). Ingen yngleurolige høner blev kortlagt ved gennemgangen af engen den 5. juni, hvorfor vi ligesom i 2010 valgte at foretage endnu en gennemgang, som blev udført den 21. juni. Brushøns yngler generelt senere end de fleste andre vadefugle, og gennemgangen 5. juni lå for tidligt i forhold til artens fænologi.

Ved den sene juni-gennemgang fandtes i alt syv yngleurolige høner, og samme dag sås i alt 11 brushaner på spillepladser, og sammen med dem yderligere tre høner (som nok næppe har nået at yngle i år; men kan være udtryk for mislykkede yngleforsøg).

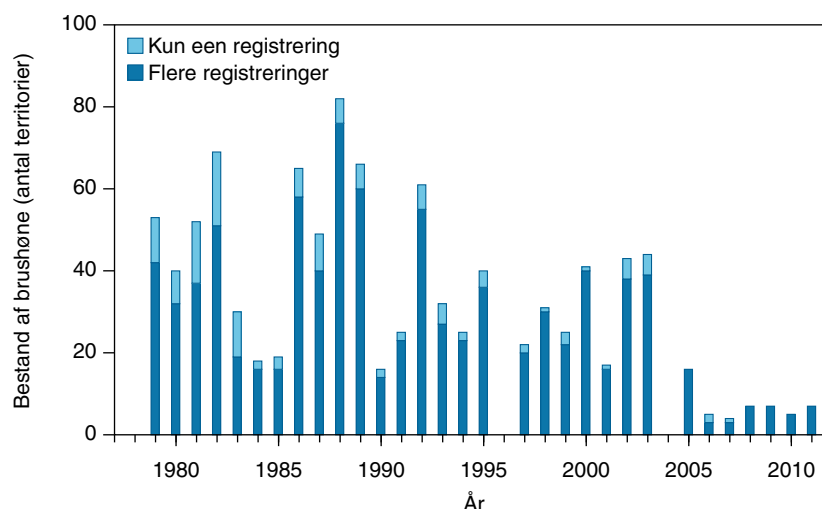
Der er tale om en fremgang fra fem ynglehøner i 2010 til samme niveau som i 2008-2009, men i et længere perspektiv er bestandsniveauet meget lavt (Fig. 26).

Brushønes bestandstal varierer meget fra år til år. I den periode, hvor feltstationen overvågede ynglefuglene, 1978-2003, svingede den optalte bestand (udtrykt som yngleurolige, ungevarslede høner) mellem 83 i 1988 og nul i 1996 uden nogen tydelig tendens (Kjeldsen 2008, Fig. 26). Efter at overvågningen blev genoptaget i 2005, har bestanden i Vejlerne ligget på et meget lavt niveau. I samme periode er brushøne helt forsvundet som ynglefugl fra mange lokaliteter i Danmark.

Figur 25. Fordeling af yngleurolige brushøner på Bygholmengen i 2011.

Figur 26. Bestand af brushøne i Vejlerne 1978-2011 (antal yngleurolige hunner), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 1996 registreredes ingen ynglefugle på tællingerne; fra 1978 og 2004 foreligger ingen optællinger.

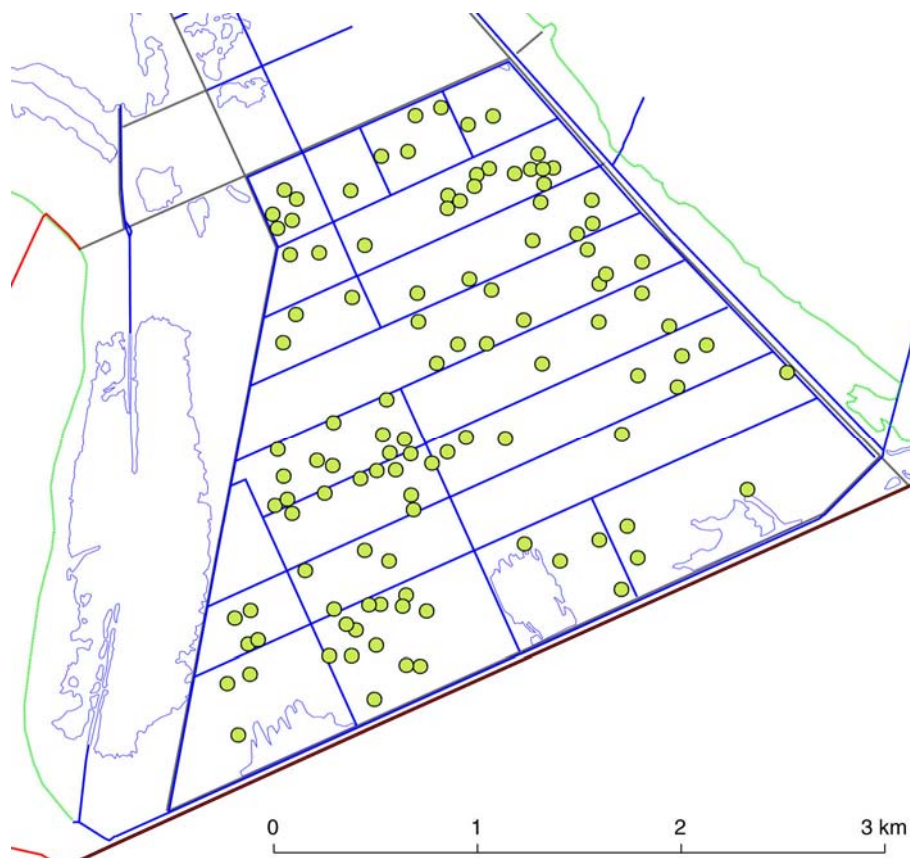
Metodikken, som anvendes i Vejlerne (med meget få besøg på de bedste lokaliteter), vil næsten altid vil give en undervurdering af en diskret art som brushønen. Det er svært at ramme det tidspunkt, hvor den størst mulige del af bestanden har unger og dermed bliver synlige. Desuden giver metoden ikke mulighed for at registrere mislykkede yngleforsøg (hvis andel af den samlede bestand formentlig varierer meget fra år til år). De stærkt svingende tal kan dog til en vis grad afspejle, at bestanden tilpasser sig lokalt gunstige eller ugunstige forhold fra år til år. Nogle brushøns fører en delvist nomadisk tilværelse, hvor samme hun fra år til år kan flytte sit yngleområde med mange hundrede kilometer.

4.2.8 Stor kobbersneppe

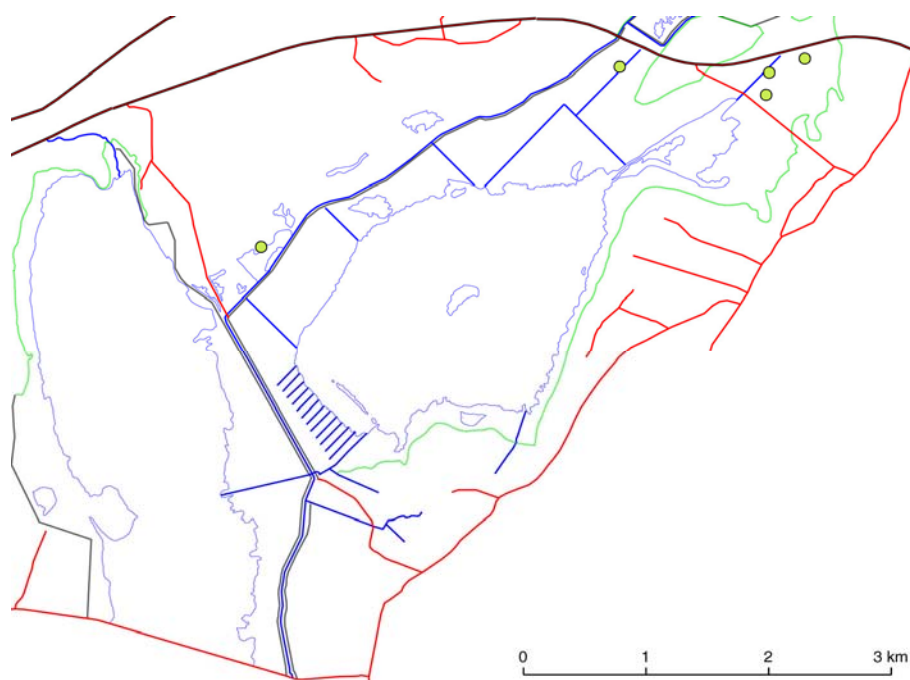
Vejlernes bestand af stor kobbersneppe i 2011 blev opgjort til 116 par ved territoriekortlægningen i maj; 111 territorier fandtes på Bygholmengen (Fig. 27), 4 omkring Vesløs Vejle og i "Trekanten" og 1 territorium i Læsvig (Fig. 28). Det er en fremgang i forhold til 2010, hvor der sammenlagt blev registreret 106 par, heraf 94 par på Bygholmengen (Fig. 29).

Bestanden af stor kobbersneppe kulminerede i årene 2000-2003, hvilket med stor sandsynlighed kan forklares med en meget lille rævebestand (Kjeldsen 2008); generelt var bestandene meget store hos de fleste vadefuglearter de år. Dengang yngede i størrelsesordenen 200 par kobbersnepper i Vejlerne, men det blev efterfulgt af et stort fald i antal i 2005, hvor overvågningen blev genoptaget. Herefter skete der frem til 2008 en langsom stigning, men de seneste tre år har bestandsniveauet igen været forholdsvis lavt (Fig. 29).

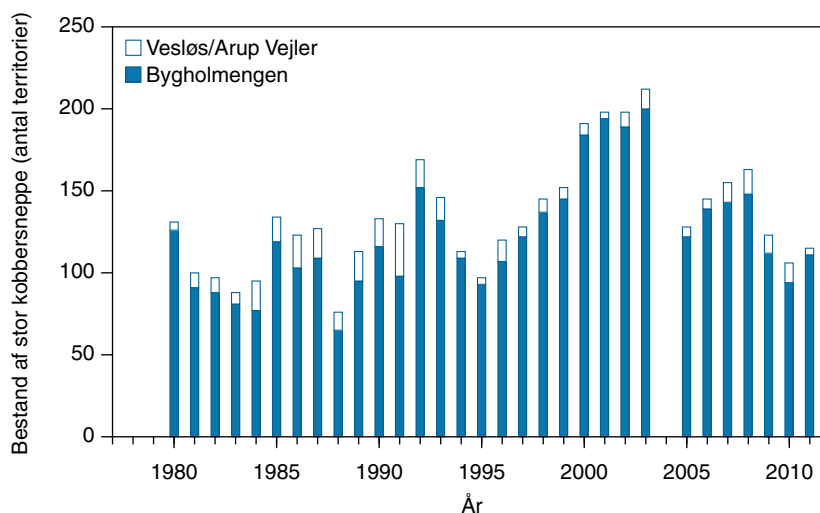
Figur 27. Territoriefordeling for stor kobbersneppe på Bygholmen, 9. maj 2011.

Figur 28. Territoriefordeling for stor kobbersneppe i Vesløs/Arup Vejler, 2011.

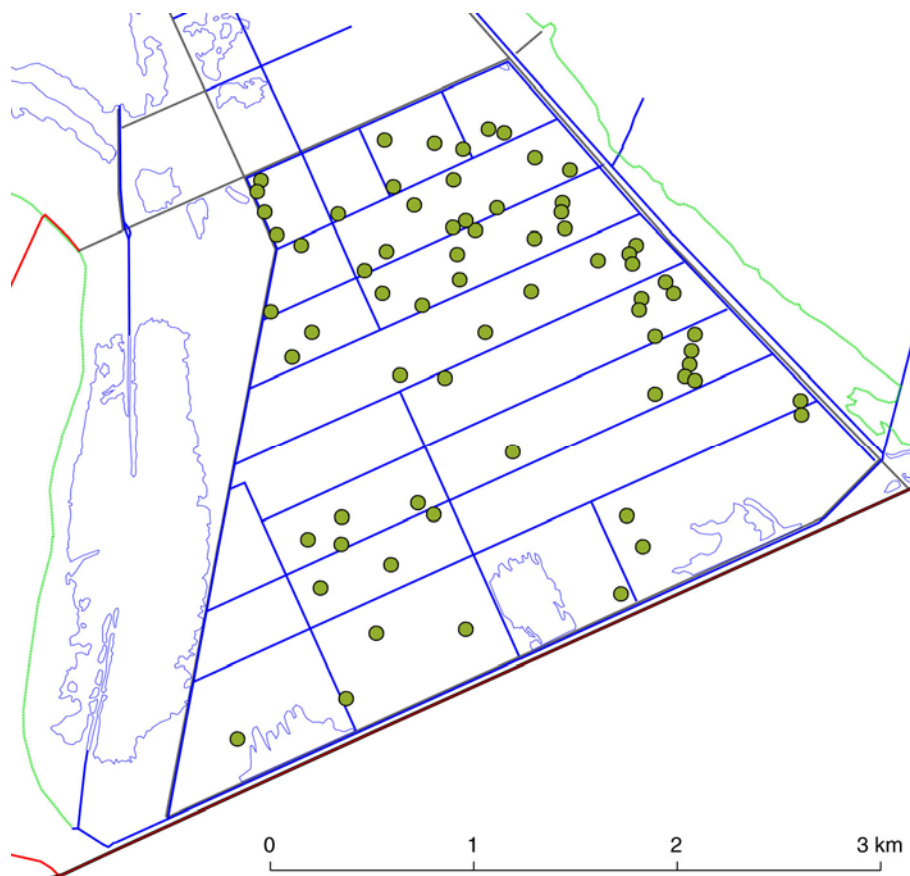
Figur 29. Bestand af stor kobbersnepe i Vejlerne 1978-2011 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Der er ikke fundet nogen korrelation mellem bestandssvingningerne hos stor kobbersnepe og klimatiske forhold eller vandstand. Bestandsstørrelsen har gennem årene udvist store udsving (Fig. 29). Ikke alene bestandsstørrelsen, men også ynglesuccesen har varieret meget (Kjeldsen 2008). Ynglesuccesen har ikke tidligere været overvåget systematisk, men i 2009 blev en kortlægning af de ungevarslende kobbersnepper iværksat ved juni-gennemgangen af Bygholmengen. Her blev kortlagt 109 par, sammenholdt med 112 territoriehævdende par i maj, altså en ungeoverlevelse tæt på 100% (Kjeldsen & Nielsen 2009). Også i 2010 og 2011 er en sådan overvågning af ynglesuccesen gennemført; på Bygholmengen registreredes 5. juni i år 73 ungevarslende par, 66% af antallet i maj (Fig. 30). I 2010 var det tilsvarende tal for den noget mindre bestand 46%. I Vesløs Vejle-området blev der i juni i år fundet fire ungevarslende par, samme antal som der blev kortlagt i maj. Ynglesuccesen hos det enlige par i Læsvig (uden for reservatet) er ikke kendt. De fleste år har kobbersnepperne i de Vestlige Vejler haft dårlig eller ingen ynglesucces, så på trods af det meget beskedne bestandsniveau i Vesløs Vejle kan det konstateres, at de i 2011 var i stand til at reproducere sig bedre end normalt.

Sammenlignes de to kort over parrenes fordeling på Bygholmengen fra maj og juni (Fig. 27 og Fig. 30) ses, at alle parrene er forsvundet fra dele af Bygholmengen i den mellemliggende periode - særligt udtalt på de midterste vestlige parceller. En del af disse par kan være vandret andre steder hen med ungerne, som der har været indikationer af i 2009 og 2010 (Kjeldsen & Nielsen 2009, Nielsen & Kjeldsen 2011). Der blev dog i år ingen steder på engen fundet en markant højere tæthed af par i juni end ved maj-gennemgangen, bortset fra et lille område på tredje parcel øst. Det kunne tyde på, at der i de "tomme" områder har været et højt prædationsniveau, snarere end at alle parrene udvandrede.

Figur 30. Fordeling af ungevars-
lende par af stor kobbersnepe
på Bygholmengen, 5. juni 2011.

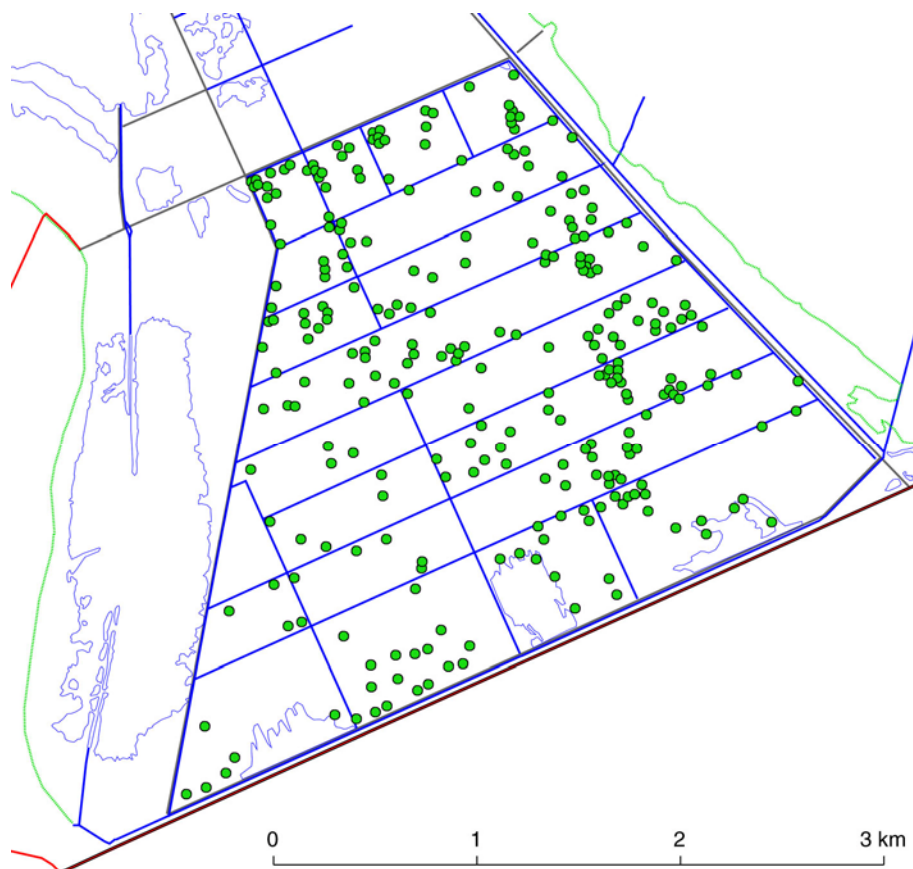
4.2.9 Rødben

Der blev i 2011 kortlagt 346 territorier af rødben, heraf 274 par på Bygholmengen, 61 par i Vesløs/Arup Vejle og 11 par på østsiden af Østerild Fjord (Fig. 31 og 32). Dette er en fremgang i forhold til 2010, og fremgangen er tydelig for begge de to store lokaliteter, mens der er tale om en lille tilbagegang i Østerild Fjord. I 2010 blev kortlagt 230 par på Bygholmengen, 51 i Vesløs/Arup Vejle og 14 i Østerild Fjord, ialt 295 par.

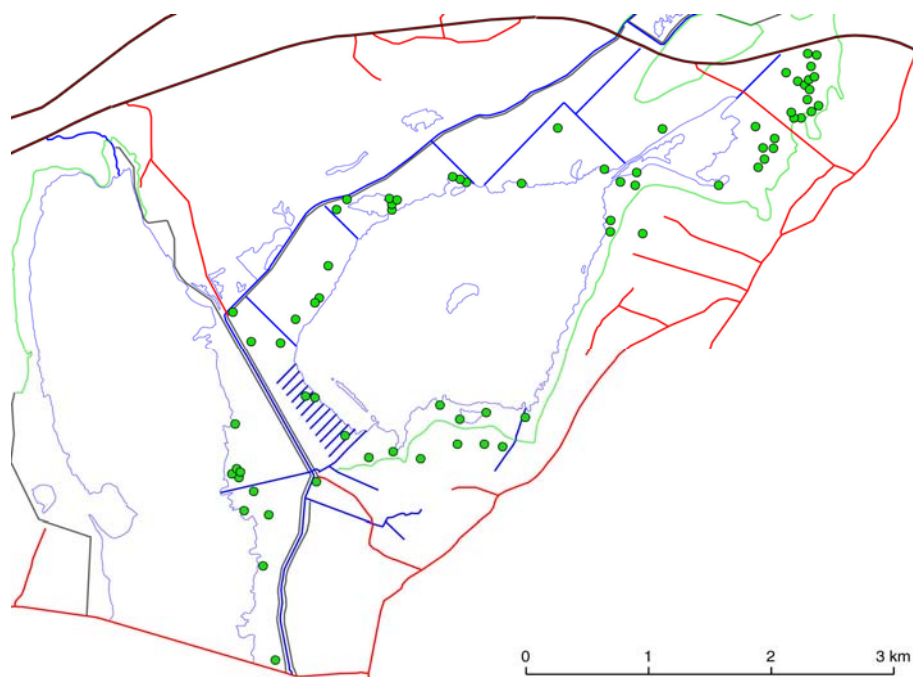
Rødbenene kortlægges i juni, hvor langt de fleste af parrene er ungevarslen-
de.

Bestanden af rødben på Bygholmengen og i Vesløs/Arup Vejler, de to vigtigste engfuglelokaliteter i Vejlerne, viste igennem det meste af feltstationsperioden 1978-2003 en stigende tendens, men med store årlige svingninger (Fig. 33). I perioden efter 2005 har bestanden også varieret, men på et generelt højere niveau, dog uden at nå rekordniveauet i 2002-2003. Svingningerne er udtryk for både bestandens størrelse og for variationer i ynglesuccesen. Analyser af datamaterialet for feltstationsperioden tyder på, at forårsnedbøren og engenes fugtighed er af størst betydning for bestanden, men det ekstraordinært høje bestandsniveau i 2002-2003 viser, at også prædationstrykket fra ræv sandsynligvis spiller en stor rolle (Kjeldsen 2008).

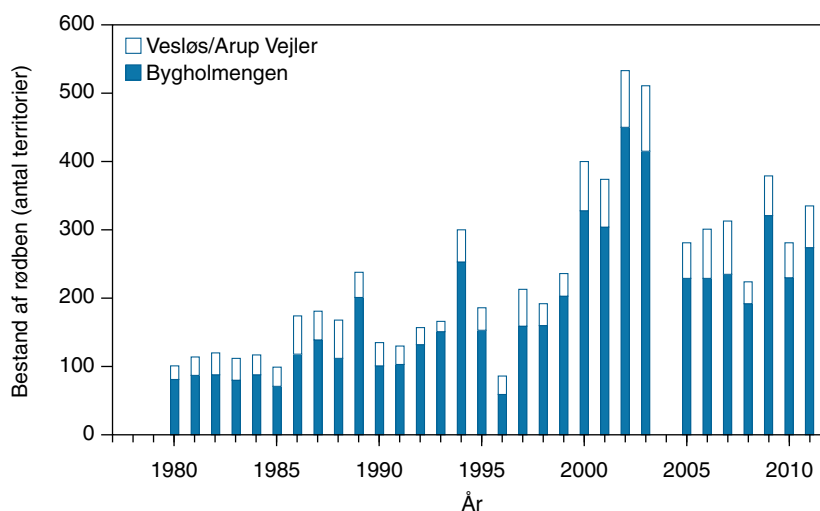
Figur 31. Territoriefordeling for rødben på Bygholmengen, 2011.

Figur 32. Territoriefordeling for rødben i Vesløs/Arup Vejler og østsiden af Østerild Fjord, 2011.

Figur 33. Bestand af rødben i dele af Vejlerne 1978-2011 (antal territorier), opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

4.2.10 Dværgmåge

Den samlede ynglebestand var i 2011 to par, begge i Kogleakssøen.

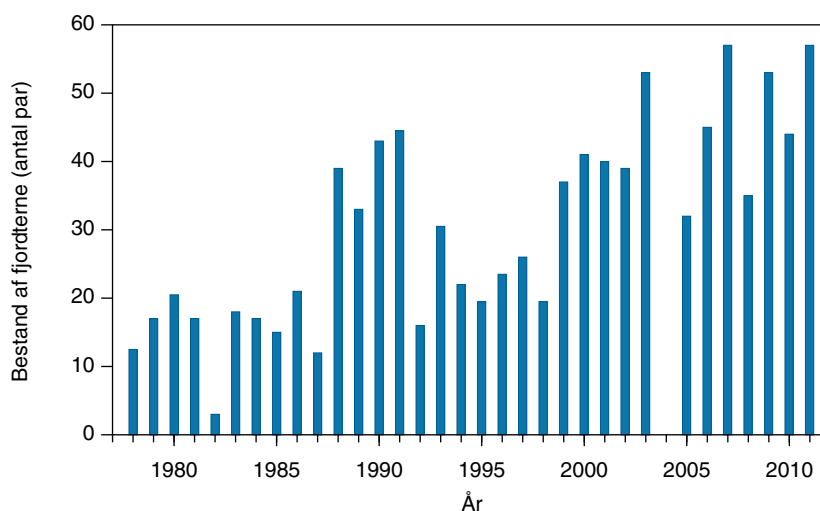
Den 21. april sås for første gang to adulte fugle i yngledragt. Den 28. april sås yngleadfærd i form af kurtisering. Trods hyppige besøg ved lokaliteten var det vanskeligt at overvåge arten, men 24. maj sås for første gang en opflyvning fra kolonien og igen 6. juni, et nyt sted. Begge redepladser var placeret centralt i en hættemågekoloni, uden mulighed for at følge med i fænologien omkring rederne, som det ellers har været muligt i tidligere år. Begge par bestod af helt udfarvede fugle, og op til 19 yngre (2. kalenderår) dværgmåger opholdt sig omkring redeområdet. Desværre opgav begge par deres yngleforsøg i slutningen af juni. Grunden til dette er uvis.

Dværgmåge ynglede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980, hvorefter arten var fraværende i en årrække. Siden 1997 har mindst ét par årligt gjort yngleforsøg; der har dog kun i få tilfælde været konstateret ynglesucces (Kjeldsen 2008).

4.2.11 Fjordterne

Den samlede ynglebestand af fjordterne blev i 2011 opgjort til 57 par, en tangering af den hidtidige højeste notering (Fig. 34). Heraf fandtes 10 par på Bygholmengen, 33 par i Kogleakssøen og 14 par i Østerild Fjord.

Figur 34. Bestand af fjordterne i Vejlerne 1978-2011 (antal par). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

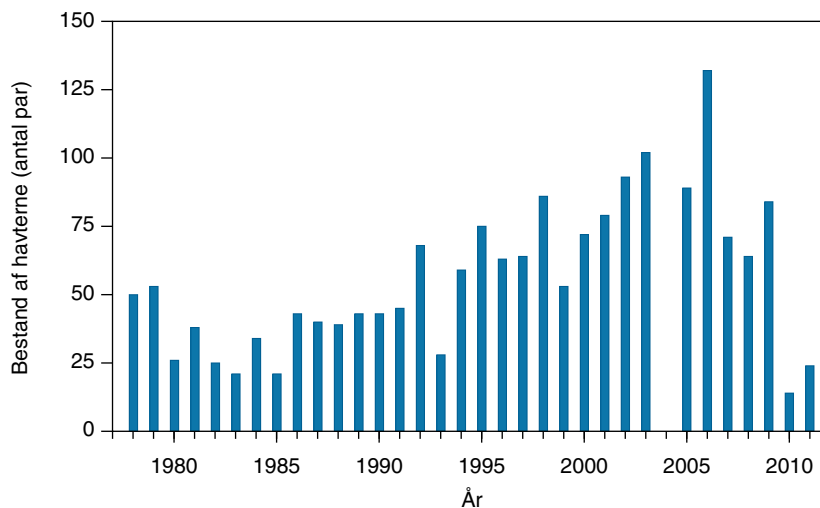

4.2.12 Havterne

Ynglebestanden blev opgjort til 24 par, alle på Bygholmengen. Der er, igen i år, tale om et bemærkelsesværdigt lavt niveau (Fig. 35). Optællingen blev foretaget ved fjernkortlægning 14. maj med supplerende observationer 21. maj og 5. juni.

Ynglesuccesen var helt i bund, da ingen unger blev flyvefærdige.

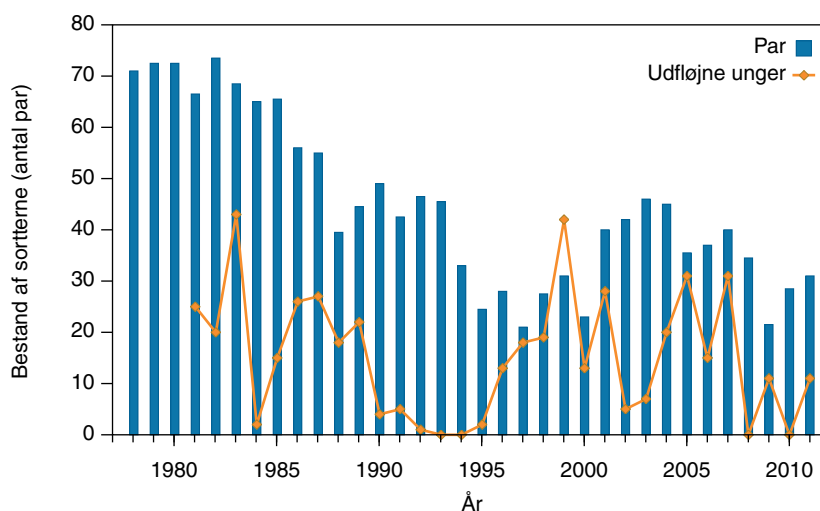
Figur 35. Bestand af havterne i Vejlerne 1978-2011 (antal par). Figuren dækker hele Vejlerne, men 98% af bestanden er fundet på Bygholmengen. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

4.2.13 Sortterne

Den samlede ynglebestand talte i 2011 26-36 par. Der er tale om et niveau meget tæt på 2010, hvor der blev optalt 24-33 par. Alle ynglepar var i Kogleakssøen. I alt 11 unger blev flyvefærdige (Fig. 36).

Figur 36. Bestand af sortterne i Vejlerne 1978-2011. Søjler = antal par (ved interval i bestandsopgørelsen er anvendt middeltal), Streg = antal udføjne unger. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 2004 foretog Henrik Haaning Nielsen optællingen (uden for tælleprogram).

Bestandsstørrelsen er fremkommet ved at optælle antallet af opflyvende fugle ved overflyvning af en potentiel prædator (rovfugl). Antallet af opflyvende, rugende fugle har ved gentagne lejligheder været 26, og det største antal set over eller i nærheden af kolonien har været 51. Imidlertid kan man ikke være sikker på, at alle fugle i kolonien registreres ved overflyvende rovfugle. De kan dels fouragere i nærliggende områder, og dels kan rugende fugle blive liggende på reden og således uden for synsvidde. Der er derfor anvendt en standardomregningsfaktor for måge/ternekolonier på 0,7 (Hälterlein m.fl. 1995). Denne faktor er anvendt på det største optalte antal ($0,7 \times 51$), hvorved maksimumantallet af par er fremkommet.

Ankomsten af fugle skete 1. maj.

Forekomsten i Kogleakssøen var primo maj yderst sporadisk. Den 10. maj blev 35 fugle set i Selbjerg Vejle, hvor de tilsyneladende havde etableret sig på en lille tagrørsbevokset ø. Dagen efter sås dog etablering i Kogleakssøen, mens der endnu var 16 fugle på øen i Selbjerg Vejle. Kolonien i Selbjerg Vejle blev imidlertid opgivet, og snart var samtlige fugle i gang i Kogleakssøen. Kolonien var placeret blandt hættemåger, men oversigtsforholdene var vanskelige, hvorfor det var svært i detaljer at følge udviklingen i kolonien.

De fouragerende fugle blev set hente føde især i Kogleakssøen, men også i Store Gollum samt Han Vejle, Selbjerg Vejle, Læssø og Lund Fjord.

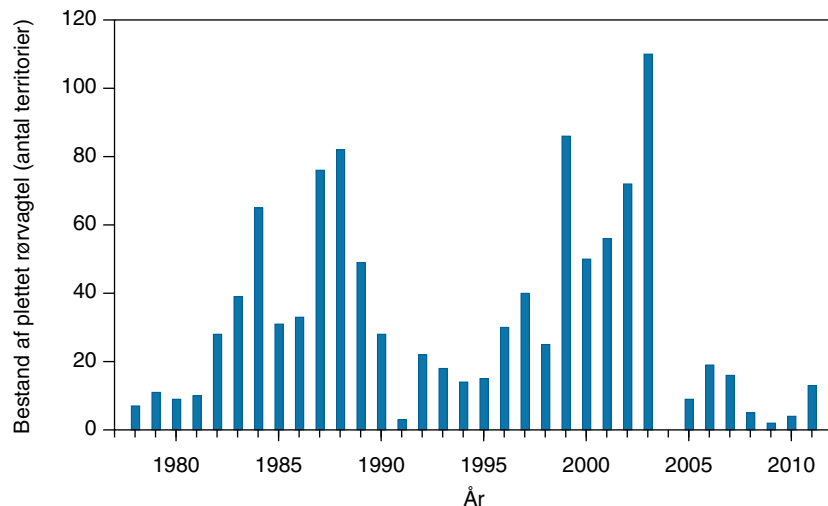
Første flyvefærdige ungfugl blev set 28. juni, og 19. juli sås et maksimum på 11 flyvefærdige ungfugle.

Sorttner kræver åbne vandflader og områder med lav vegetation. Hvis Kogleakssøen skal optimeres for sorttner kræves slåning eller tromling af tagrør på alle lokalitetens små øer, den sydlige del samt hele vejen langs det nord-syd gående dige inden ynglesæsonen 2012. Fortsat pleje af lokaliteten vil kunne ske gennem kreaturafræsning på lokaliteten.

4.2.14 Plettet rørvagtel

Der blev registreret i alt 13 territoriehævdende (piftende) fugle i 2011. Forde-lingen var tre fugle i den sydøstlige del og fire i den sydvestlige del af Sel-bjerg Vejle (ud for Lynge). Derudover seks fugle i Vesløs Vejle. For første gang i flere år oplevede vi et tiltræk i juli måned, hvor tre fugle dukkede op i Selbjerg Vejle ligesom samtlige i Vesløs Vejle. Årets sidste pift hørtes 2. au-gust. De seneste år har niveauet været meget lavt (Fig. 37).

Figur 37. Bestand af plettet rørvagtel i Vejlerne 1978-2011 (antal territorier). Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

4.2.15 Trane

Der var i 2011 seks ynglepar af trane i Vejlerne. Trompeterende par blev fulgt så tæt som muligt gennem marts og april, men særligt på natlyt i maj måned blev der regelmæssigt konstateret trompeterende traner fra rørs-kovsområderne. Kun par og trompeteren, som blev kortlagt flere gange in-den for et lille område, er regnet som ynglefugle.

Et par blev kortlagt i Selbjerg Vejle, og i alt fem par fandtes i Bygholm Nord.

Territorial adfærd, hvor indtrængende fugle blev bortjaget af territoriehæv-dende fugle, blev registreret, særligt i starten af ynglesæsonen.

Yngleområdets karakter (høje tagrørskove) vanskeliggør registrering af eventuel ynglesucces, dog sås et par med to unger 6. juni. Observerede fami-lieflokke, særligt i august, må betegnes som for usikre til at henføre til en lo-kal yngelbestand, selv om nogle par med flyvende ungfugle sås lande nær de kortlagte yngleområder i Bygholm Nord.

4.3 Bestandstal for udvalgte arter i Vejlerne 2001-2011

Bestandstal for de overvågede arter er samlet for den seneste tiårsperiode (Tabel 4).

Tabel 4. Bestandstal for de overvågede arter er samlet for den seneste tiårsperiode. Bemærk, at der ikke foreligger tal fra 2004. Data for årene 2001-2003 er fra Vejernes Feltstation, fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten.

	2001	2002	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rørdrum	156	222	170	162	138	144	170	114	61	57
Rørhøg	49	51,5	46	53	49	43	55	50	42	54
Klyde Bygholmeng	685	340	166	218	299	74	189	71	15	25
Vibe Bygholmeng	401	399	391	251	273	293	303	381	297	281
Engryle	77	69	68	46	54	60	51	55	63	52
Brushøne	17	43	44	16	5	4	7	7	5	7
Stor Kobbersneppe	198	198	212	128	145	155	163	123	106	116
Rødben Bygholmeng	304	450	415	229	229	235	192	321	230	274
Rødben Vesløs/Arup	70	83	96	52	72	78	32	58	51	61
Dværgmåge	3	3	4	1	2	2-4	2	2	1-2	2
Fjordterne	40	39	53	32	45	57	35	53	45	57
Havterne	79	93	102	89	132	71	64	84	14	24
Sortterne par	40	42	46	36	37	40	35	22	29	31
Sortterne juv.	28	5	7	31	15	31	0	11	0	11
Plettet Rørvagtel	56	72	110	9	19	16	5	2	4	13
Trane	1	1	2	3	1-2	2	3	4-6	5	6

5 Litteratur

Clausen, P. & Kahlert, J. (Eds.) (2010): Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2009. En analyse af udviklingen af fuglenes antal og fordeling med anbefalinger til forvaltningstiltag. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU nr. 778, 206.

Hälterlein, B. Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Menneback, T., Rasmussen, L.M., Südbek, P., Thorup, O. & Vogel, R. (1995): Vejledning i optælling af ynglefugle i Vadehavet. Wadden Sea Ecosystem NO. 3, Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group & Joint Monitoring Group for Breeding Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven.

Kjeldsen, J.P. (2008): Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.

<http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/vejlerne.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2008): Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU, nr. 242. 32 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2009): Ynglefugle i Vejlerne 2009. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU, nr. 259. 40 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR259.pdf>

Nielsen, H.H. (2006a): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2005. - Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 32 s.

Nielsen, H.H. (2006b): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2006. - Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 61 s.

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2009): Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU, nr. 251. 34s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR251.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2011): Ynglefugle i Vejlerne 2010. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU, nr. 264. 36s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR264.pdf>

Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. (2003): Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 462. 130 s. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR462.PDF

Pihl, S. & Kahlert, J. (2004): Teknisk anvisning for overvågning af ynglefugle. - Danmarks Miljøundersøgelser. Teknisk anvisning fra DMU's Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur F1. 69 s.

Riis, N. (red.) (2009): Driftsplan for Vejlerne. Hovedrapport. – COWI for Aage V. Jensen Naturfond. 145 s.

http://www.avjf.dk/media/Hovedrapport_2009.pdf

[http://www.avjf.dk/media/Hovedrapport_2009_BILAG_1-5\(1\).pdf](http://www.avjf.dk/media/Hovedrapport_2009_BILAG_1-5(1).pdf)

Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. (2006): Arter 2004-2005. NOVANA. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Faglig rapport fra DMU, nr. 582. 148 s.

http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR582.pdf

Søgaard, B., Pihl, S. & Wind, P. (2007): Arter 2006. NOVANA. – Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU, nr. 644. 88 s.

<http://www2.dmu.dk/Pub/FR644.pdf>

Søgaard, B. & Asferg T. (red.) (2009): Arter 2007. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Faglig rapport fra DMU, nr. 713. 140 s.

Søgaard, B., Pihl, S., Wind, P., Laursen, K., Andersen, P.N., Bregnballe, T., Petersen, I.K. & Teilmann, J. (2009): Arter 2008. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Faglig rapport fra DMU, nr. 766. 118 s.

Søgaard, B., Pihl, S., Wind, P., Clausen, P., Andersen, P.N., Bregnballe, T. & Wiberg-Larsen, P (2010): Arter 2009. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Faglig rapport fra DMU, nr. 805. 114 s.

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2011

Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af udvalgte ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1 samt enkelte andre arter i Vejlerne 2011. Overvågningen af ynglefugle var i 2011 koncentreret om plettet rørvagtel, trane og sortterne. Der blev registreret 13 territorier af plettet rørvagtel, hvilket er det største antal siden 2007. Seks par traner er flere end hidtil registreret i Vejlerne. Bestanden af sortterne blev opgjort til 26-36 par, som samlet fik 11 unger på vingerne.